

Krožek za družbena vprašanja

Virgil Šček

34

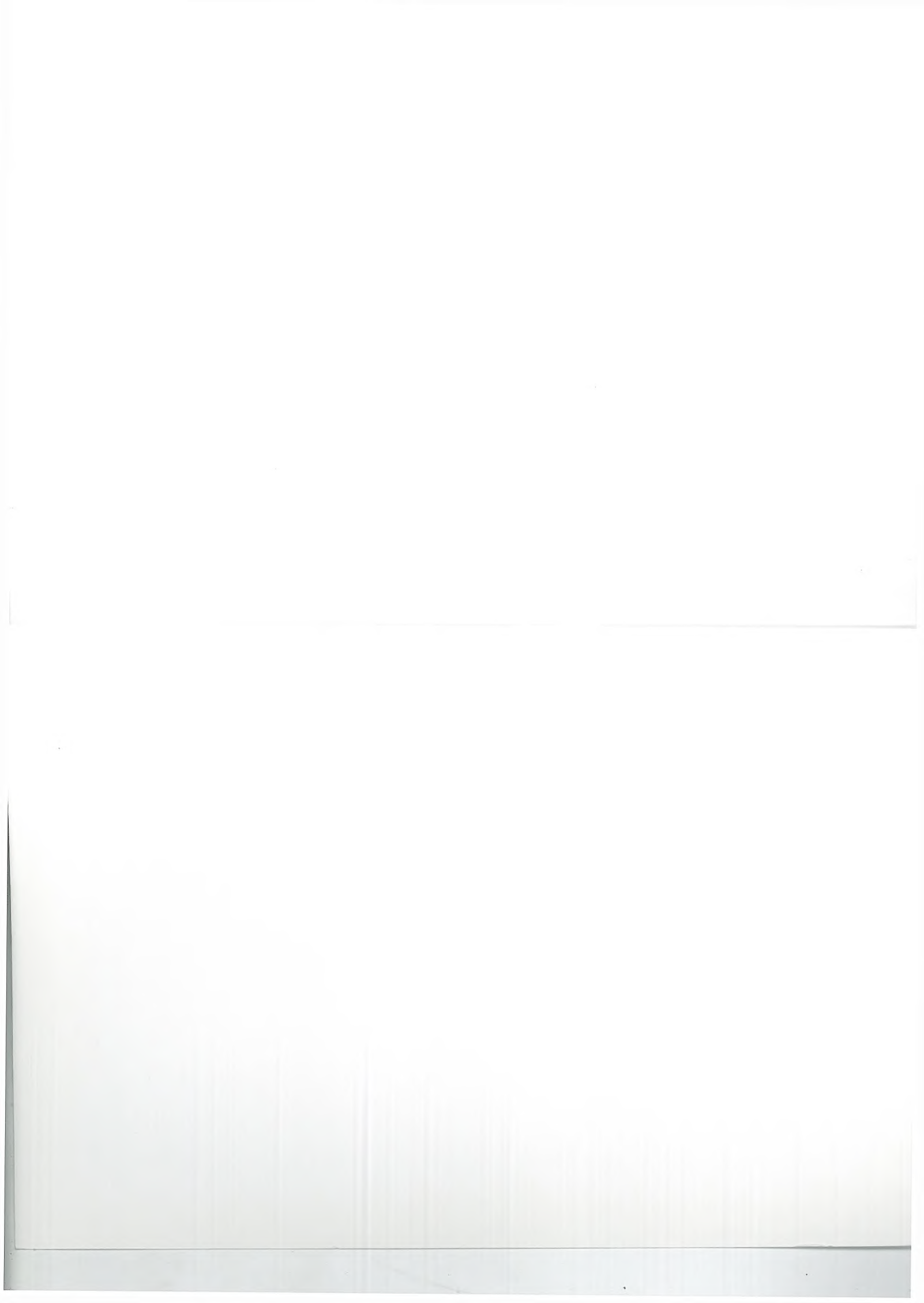
Zbirka Zgodovinskega časopisa

24

Peter Rustja

Otokar Rybář
v dunajskem parlamentu
I. del

Trst 2001

Krožek za družbena vprašanja

Virgil Šček

34

Zbirka Zgodovinskega časopisa

24

Peter Rustja

Otokar Rybář
v dunajskem parlamentu
I. del

Trst 2001

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in študijska knjižnica, Trst

929 Rybář O.
329(453.33=163.6) "18/19"
328 (436) "18/19"

RUSTJA, Peter

Otokar Rybář v dunajskem parlamentu /
Peter Rustja. - Trst : Krožek za družbena
vprašanja Virgil Šček ; v Ljubljani :
Zveza zgodovinskih društev Slovenije,
2001-. - (Krožek za družbena vprašanja
Virgil Šček ; 34) (Zbirka Zgodovinskega
časopisa ; 24)

Del 1. - 2001

1880556

Ta knjiga je izšla kot 34. zvezek knjižne zbirke *Krožka za družbena vprašanja Virgil Šček* v Trstu
in kot 24. zvezek *Zbirke Zgodovinskega časopisa*,
ki ga izdaja *Zveza zgodovinskih društev Slovenije* v Ljubljani.

34122 Trst - Ul. G. Gallina 5
Tisk: Graphart
Trst, 2001

Kazalo

PREDGOVOR	7
SPREMNA BESEDA - prof. dr. Vasilij Melik	9
ŽIVLJENJSKA POT DR. OTOKARJA RYBÁŘA	13
SLIKOVNO GRADIVO	23
“BODOČNOST JE NAŠA”	45
Dr. Otokar Rybář	47
(Edinost, 21. septembra 1918)	
Veličastni nastop Narodne delavske organizacije	52
(Edinost, 2. septembra 1907)	
Sijajen dogodek!	59
(Edinost, 7. januarja 1901)	
P. n. volilcem V. kurije!	60
(Edinost, 7. januarja 1901)	
Povzetek	63
Riassunto	69
Zusammenfassung	75
Resumé	81

PREDGOVOR

S knjigo v dveh delih *Otokar Rybář v dunajskem parlamentu* se končuje niz "belih priročnikov" *Krožka za družbena vprašanja* Virgil Šček, posvečen najprej parlamentarnim nastopom primorskih poslancev v italijanskem parlamentu po I. svetovni vojni, nato pa še nastopom tržaških slovenskih poslancev v dunajskem parlamentu pod "staro Avstrijo".

Mlajši tržaški zgodovinar Peter Rustja, ki je za našo knjižno zbirko že uspešno predstavil Ivana Nabergoja in njegovo delo na Dunaju (*Med Trstom in Dunajem. Ivan Nabergoj v avstrijskem državnem zboru, 1873-1897*), se je v tem delu lotil predstavnika "zlate dobe" tržaških Slovencev, ki se je končala s I. svetovno vojno in z zatiranjem v novi državi.

Prvi del je uvodnega značaja. V njem so uvodna študija akademika prof. dr. Vasilija Melika, avtorjev življenjepis dr. Otokarja Rybára, vrsta tudi prvič objavljenih fotografij in dokumentov, nekaj avtorjevih uvodnih misli in pa člankov iz *Edinosti*, ob koncu pa so povzetki celotne izdaje v slovenščini, italijanščini, nemščini in češčini. Tako je knjiga dostopna v širokem srednjeevropskem prostoru, v katerem je deloval dr. Rybář.

V drugi knjigi so Rybářevi parlamentarni govori in vprašanja, kot so jih prinašali *Edinost* oz. stenografski zapiski, ter pomenljivejši članki iz *Edinosti*, ki jih je Peter Rustja, ki gradivo s kratkimi veznimi besedili tudi komentira, izbral za boljše razumevanje problematike.

Gradivo iz *Edinosti* ponatiskujemo, kot je takrat izhajalo, saj smo posegali le pri ločilih in pri samem zapisovanju priimka

posl. Rybáča, ki smo ga poenotili kljub delno različnim zapisom v izvornikih. Slovenski pravopis svetuje opuščanje posebnih znamenj češke pisave, vendar smo ohranili izvorni češki zapis priimka, ki se bere in sklanja, kot če bi bilo zapisano Ribarž.

S to izdajo se nadaljuje sodelovanje z *Zvezo zgodovinskih društev v Ljubljani*, tako da je ta knjiga sočasno 34. zvezek knjižne zbirke *Kročka za družbena vprašanja Virgil Šček* iz Trsta in 24. zvezek *Zbirke Zgodovinskega časopisa*, ki jo v Ljubljani izdaja osrednja slovenska historična revija *Zgodovinski časopis*.

Za gradivo, ki je objavljeno v tem zvezku, se zahvaljujemo avtorju Petru Rustji, akademiku prof. dr. Vasiliju Meliku, osebjem *Narodne in študijske knjižnice* ter njenega *Odseka za zgodovino* v Trstu, *Arhivu Avstrijskega parlamenta na Dunaju*, mag. Rozini Švent iz *Narodne in univerzitetne knjižnice* v Ljubljani za veliko pomoč pri iskanju slikovnega gradiva, zlasti pa vnukinji dr. Otokarja Rybáča Ljerki Zemljič, roj. Rybár za velikodušno sodelovanje z gradivom iz družinskega arhiva.

Zahvaljujemo se tudi zadrugi List, arh. Pavlu Magnaniju in tiskarni Graphart za skrbno grafično in tiskarsko delo. Za finančno pomoč gre naša zahvala *Ministrstvu Republike Slovenije za kulturo* in *Ministrstvu Republike Slovenije za šolstvo, znanost in šport*, ki redno finančno podpirata *Zgodovinski časopis*, *Zadrugi kraški banki* na Opčinah in *Svetu slovenskih organizacij* v Trstu.

*Kroček za družbena vprašanja
Virgil Šček*

SPREMNA BESEDA

Kroček za družbena vprašanja Virgil Šček, ki že toliko let opravlja koristno in pomembno nalogo, se v tem zvezku knjižne zbirke znova vrača k preteklosti 19. in začetka 20. stoletja. Prvi korak na tej poti je bil posvečen slovenskim tržaškim društvom in časopisom v letih 1848-1890, drugi pa govorom Ivana Nabergoja v dunajskem parlamentu. Nabergoj je bil prvi tržaški Slovenec, ki je bil v ta parlament izvoljen, in je bil v njem celih 24 let (1873-1897). Tretji korak je ta zvezek, namenjen Otokarju Rybáři, Nabergojevemu nasledniku.

V dunajski državni zbor Rybář ni sledil Nabergoju takoj in ni bil izvoljen v istem volilnem okraju. Nabergojev volilni okraj je združeval četrti, po davkih najnižji razred mestnih prebivalcev ter vse okoliške volilne upravičence. To je bilo spočetka za Slovence ugodno, potem pa so začeli mestni volivci prevladovati in okraj je postal za Slovence izgubljen. Položaj se je spremenil šele z veliko volilno reformo leta 1907, ki je odpravila kurije in uvedla splošno moško volilno pravico. To reformo je začel pripravljati ministrski predsednik baron Gautsch leta 1905.

Kakor je napisal Šuklje v svojih spominih ("Iz mojih spominov"), mu je Gautsch septembra tega leta zaupal, kaj se pripravlja, in pri tem tudi povedal, da za Slovence sprememba ne bo slaba. In tudi res ni bila. Število naših poslancev se je dvignilo od 15 na 24. Zemljevid novih slovenskih volilnih okrajev je segal v vse slovenske dežele, Kranjsko, Štajersko, Koroško, Goriško, Trst in Istro, ter ustvarjal z njimi svojevrstno podobo

Zedinjene Slovenije, ki ni bila nič manjša od današnje republike. Eden izmed teh 24 okrajev je bil tudi tržaški, obsegal je predmestja Barkovlje, Kolonjo, Vrdelo, Lonjer, Rojan, Rocol, Zgornjo in Spodnjo Sv. Marijo Magdaleno in Škedenj ter vso okolico s kraji Bani, Bazovica, Gropada, Kontovel, Sv. Križ, Lipica, Miramar, Opčine, Padriče, Prosek in Trebče.

Ves Trst je imel pet volilnih okrajev. Prvi je obsegal drugi in šesti mestni okraj - Staro mesto in Sv. Jakob. Pri obeh splošnih volitvah po tem sistemu, leta 1907 in 1911, je zmagal italijanski socialist. Drugi volilni okraj je obsegal tretji in četrty mestni okraj (Novo mesto in Nova mitnica) ter predmestji Greta in Škorklja. Pri volitvah leta 1907 je zmagal italijanski socialist, pri drugih, leta 1911, pa italijanski liberalec. Tretji okraj je obsegal Staro mitnico in predmestje Kjadin. Tu je zmagal najprej italijanski socialist, pri nadomestnih volitvah 1909 ter splošnih 1911 pa italijanski liberalec. Četrty volilni okraj je obsegal prvi mestni okraj Sv. Vid in predmestje Zgornja Čarbola. Obakrat (1907 in 1911) je zmagal italijanski socialist. Peti okraj je bil že omenjeni slovenski okraj z večino predmestij in okolico. V njem je obakrat zmagal Otokar Rybář: 14. maja 1907 z dvotre-tjinsko večino udeležencev (66,5%) in absolutno večino (52%) volilnih upravičencev; 13. junija 1911 pa nekoliko šibkeje, vendar še z obojno absolutno večino: s 57% udeležencev in 50,4% volilnih upravičencev.

Število slovenskih poslancev je po reformi leta 1907 ustrezalo deležu slovenskega prebivalstva med avstrijskimi državljani. Konec je bilo prevladovanja kranjskih poslancev, ki so imeli prej 9 od 15 poslancev. Odslej jih je bilo med 24 samo še 11. Povečal se je delež primorskih poslancev: trije so bili goriški, eden tržaški in eden za slovenski del Istre. Delež pri-

morskih poslancev med vsemi slovenskimi je bil odslej enak deležu primorskih Slovencev med vsemi Slovenci (21%). Žal je temu dvigu vloge in pomena veljave primorskih Slovencev zelo kmalu, takoj po koncu prve svetovne vojne, sledil strahoten padeč, ko je Primorje prišlo pod Italijo.

Otokar Rybář je bil sin Čeha, ki je stopil kot gradbeni inženir v službo pri Južni železnici in delal večinoma na Primorskem, ter Slovenke, sestre Rajmunda Mahorčiča, ki je bil od leta 1876 do smrti (1895) goriški deželni poslanec, precej časa pa tudi župan v Sežani. Otokar Rybář je bil dunajski doktor prava, samostojno advokatsko pisarno pa je odprl v Trstu leta 1895. Leta 1900 je bil izvoljen v tržaški mestni svet, leta 1907 pa v državni zbor.

Enajst let je bil poslanec v dunajskem parlamentu - torej precej manj časa kot Nabergoj, toda njegov čas je bil mnogo bolj razburljiv in dramatičen. Parlament iz leta 1907 je bil že v četrtem letu razpuščen, parlament iz leta 1911 je bil 16. marca 1914 do nadaljnjega odložen, poleti pa se je začela prva svetovna vojna. Parlament se je znova sestel šele 30. maja 1917, torej šele čez dobra tri leta. Jugoslovanska ideja je tedaj vodila vso slovensko politiko. Oktobra 1918 je razpadla monarhija. Avstrijska doba se je končala.

V prevratnih dneh je bil Rybář še predsednik Narodnega sveta v Trstu. Tržaška advokatska zbornica ga je 1920 črtala iz svojih vrst, češ da se je s članstvom v delegaciji Kraljevine SHS na mirovni konferenci in v začasnem narodnem predstavništvu opredelil za Jugoslavijo. Zadnja leta je preživel v Beogradu kot ugleden diplomat.

Delo Otokarja Rybářa v avstrijskem državnem zboru je bilo raznovrstno in bogato. Gotovo pa sta, zlasti če gledamo da-

nes nazaj, najznamenitejši interpelaciji, povezani s štetjem prebivalstva v Trstu 31. decembra 1910, prva z dne 20. januarja 1911, druga z dne 25. julija 1911, obe namenjeni notranjemu ministru. Ti dve interpelaciji sta podprli široko akcijo tržaške Edinosti, ki je prinesla že pred štetjem in po njem javna slovenska zborovanja, narodno delo in tečaje o pomenu štetja ter izpolnjevanju naznanilnic. Spopad, ki se je zaradi tega vnel med tržaškim magistratom in Slovenci, se je končal s slovensko zmago.

Po besedah Lava Čermelja je bil to gigantski boj tržaških Slovencev z magistratom in njegovimi organi. Na zahtevo političnega društva Edinost in na interpelacijo poslanca Rybáča je prišlo z vladne strani do revizije štetja prebivalstva v Trstu. Rezultat je bil ta, da se je število avstrijskih državljanov s slovenskim občevalnim jezikom dvignilo od 37.000 na 57.000. Trst je tako štel več Slovencev kot katerokoli drugo mesto, tudi Ljubljana. Tržaška akcija je vplivala tudi na podobno akcijo slovenskih Goričanov. Glavna vrednost vsega tega pa je bila, da so v najbolj splošno dostopnih in uradnih podatkih o štetju leta 1910 na Primorskem, ki so izšli na Dunaju leta 1918 v publikaciji c. kr. statistične centralne komisije, navedene številke, ki jih je dosegla vladna revizija po zaslugi Edinosti in poslanca Rybáča, da torej splošno velja, da je bilo leta 1910 v Trstu 57.000 Slovencev ali 33% tamkajšnjih avstrijskih državljanov.

prof. dr. Vasilij Melik

ŽIVLJENJSKA POT DR. OTOKARJA RYBÁŘA

Obširno geslo, ki ga je posvetil Otokarju Rybáři vnuč, zgodovinar in knjižničar prof. Miloš Rybář v Primorskem slovenskem biografskem leksikonu,¹ ne razkriva samo njegove življenjske poti, temveč osvetljuje tudi razvoj njegovega mišljenja, ki so se zrcalilo tudi v kasnejšem poslanskem delovanju na Dunaju.

Rybáři PSBL označuje kot pravnika, politika in diplomata: v omenjeno zaporedje "poklicev" so ga sicer potisnile zgodovinske okoliščine, vanje pa je posegal vedno tudi kot akter.

Otokar Rybář se je rodil 12. septembra 1865 v Postojni kot sin češkega železniškega inženirja Jana Rybáři in Slovenke Emilije Mahorčič. Mati je bila sestra poznejšega sežanskega župana in goriškega deželnega poslanca Rajmunda Mahorčiča. Ko je bil star štiri leta, se je družina preselila na Dunaj, kjer je dokončal celotno šolanje. Leta 1889 je tam doktoriral iz prava.

Kot potomec narodnostno mešanega zakona je bil vseslovensko usmerjen. Kot dijak je na Dunaju vstopil tako v češki Vidensky Sokol kot v Slovansko pevsko društvo. Prav na Dunaju se je ngnil k slovenstvu in se družil s slovenskimi študenti

1. Primorski slovenski biografski leksikon, III. knjiga, Goriška Mohorjeva družba, Gorica 1986-89, str. 260-264. Podatki, ki jih v nadaljevanju navajam, se v glavnem naslanjajo na to geslo, a tudi na gesla o drugih članih družine Rybář, ki jih je za omenjeno knjigo in za dodatek PSBL napisal Miloš Rybář.

v akademskem društvu Slovenija. Dogajanje na Primorskem je spremljal z branjem "Edinosti". Značilni za njegovo politično usmerjenost sta bili tudi sprejemanje jugoslovanske ideje in srbofilstvo. Kot nagrado za maturo si je na primer zaželel potovanja v Beograd, to je v mesto, kjer je nato delal prav na koncu svojega življenja in kjer je 12. januarja 1927 tudi umrl.

Oče se je po upokojitvi leta 1896 z Dunaja preselil v Prago, vendar je bil do smrti leta 1913 naročen na "Edinost", Otokarjevi sestri pa sta se poročili s Čehoma in se vključili v češko okolje.

Že pred promocijo se je Otokar Rybář 3. maja 1888 zaposlil kot sodni praktikant pri deželnem sodišču v Trstu.

V Trstu se je včlanil v Slavjansko čitalnico in v Sokol. V tem času se je tudi začel ukvarjati s političnim delom na Primorskem. Na željo političnega društva "Edinost" je leta 1890 stopil kot odvetniški pripravnik v odvetniško pisarno župana v Pazinu in namestnika deželnega glavarja za Istro dr. Anteja Dukića. Na volitvah je pripomogel, da je bil v državni zbor prvič izvoljen hrvaški kandidat dr. Matko Laginja.

Leta 1892 se je preselil v Sežano in stopil kot pripravnik v pisarno odvetnika dr. Ostertaga. V Sežani je bil izvoljen v občinski odbor. 12. septembra 1893 se je oženil z Zinko (Terezijo) Kastelic, hčerko posestnika in župana v Materiji Gašperja Kastelica in Ivane Jeršan. V letih 1894-1914 sta dobila šest otrok. Žena, ki je umrla 4. novembra 1936 v Beogradu, je tudi delala v raznih narodnih društvih.

Leta 1895 se je preselil v Trst in odprl samostojno odvetniško pisarno. Od leta 1898 je imel za družabnika dr. Josipa Abrama.

Tako v svojem poklicu in kasneje kot poslanec si je Rybář veliko prizadeval za uveljavitev slovenskega jezika pri delu državnih organov. V Trstu je delal v narodnih organizacijah. Bil je odbornik Slavjanske čitalnice in tržaškega Sokola, pozneje, do odhoda na mirovno konferenco, je bil starosta oz. podstarosta Slovenske sokolske zveze in odbornik društva Obeci Sokolské v Pragi. Na gospodarskem področju je bil od leta 1896 odbornik Tržaške hranilnice in posojilnice, med ustanovitelji Jadranske banke, Splošne hranilnice in zadruga za gradnjo malih stanovanjskih hiš Naš dom. Bil je tudi med ustanovitelji Narodne delavske organizacije. Kot odvetnik je bil odbornik Zveze slovenskih odvetnikov.

Dr. Rybář pa je predvsem delal v političnem društvu "Edinost", kjer je bil od 24. novembra 1907 do 4. aprila 1910 tudi predsednik.

V letih 1900-1915 je bil član tržaškega mestnega sveta in deželnega zbora. Za državni zbor je prvič kandidiral leta 1900-01, izvoljen pa je bil na volitvah leta 1907 in 1911.

Dr. Josip Vilfan piše v svojih spominih, da je bilo leta 1907 pred državnozbornimi volitvami pri političnem društvu "Edinost" pomembno vprašanje, kdo naj bo glavni slovenski kandidat, dr. Rybář ali dr. Gustav Gregorin. Vilfan trdi, da se je sam zavzemal za Rybářevo kandidaturo, ker je mislil, da je med tržaškimi Slovenci najbolj reprezentativen in kvalificiran. Vilfan tudi dodaja, da je Rybář leta 1910 odložil mesto predsednika političnega društva "Edinost", ker je bil mnenja, da je združitev funkcije predsednika političnega društva in poslanca zanj fizično prenaporna in moralno nezdržljiva (predsedstvo je tedaj prevzel prav Vilfan).

Kot vsi slovenski člani tržaškega občinskega sveta Rybář ni mogel dosti narediti, saj je italijanska večina blokirala vsak predlog, ki je prihajal s slovenske strani. Kot njegov predhodnik Nabergoj pa je imel Rybář več uspeha pri avstrijskih cesarskih oblasteh tako v Trstu kot na Dunaju. Kot poslanec je imel dostop do tržaškega cesarskega namestnika (v letih 1904-15 je bil to princ Hohenlohe-Schillingsfürst - "der rote Prinz") in tako se je dalo kaj doseči, pa tudi interpelacije v državnem zboru in pri osrednji vladi so bile uspešne.

Rybář je bil sicer liberalnega prepričanja, vendar ni pripadal nobeni slovenski politični stranki, ker je bilo politično društvo "Edinost" slogaško. Zato je v parlamentu hodil svoja pota in vstopil najprej v Ivčevičevo Zvezo južnih Slovanov, nato je osnoval s hrvaškimi istrskimi poslanci dr. Laginjo, Mandićem in Spinčićem Narodni klub, zaradi mahinacij liberalcev pa je prestopil celo v Mladočeški klub in končno 1917 vstopil v novoosnovani Jugoslovanski klub.

V času balkanskih vojn 1912-13 je bil predsednik tržaškega odbora za nabiranje prispevkov za srbski in črnogorski Rdeči križ. Zaradi tega je prejel policijsko svarilo, na katero je javno odgovoril.

V času prve svetovne vojne je januarja 1915 prišel v Trst zastopnik italijanskega zunanjega ministrstva Carlo Galli in tajno obiskal slovenske politike. Veliko pozneje (1951) je Galli v svojih spominih zapisal, da je tedaj Rybář dajal izjave v prid Italije in tako rekoč pristal na pripadnost Primorske Italiji. Vsi avtorji, ki so o tem pisali (po zadnji vojni Čermelj in Šepić), zavračajo Gallijeve trditve in navajajo, da je bil Rybář tedaj že v stikih z dr. Trumbićem in Supilom, ki sta v antantnih državah snovala Jugoslovanski odbor. Rybář jima je 11. februarja 1915

skupaj z drugimi tržaškimi slovenskimi in hrvaškimi politiki podpisal pooblastilo, da zastopata v tujini slovenske in hrvaške koristi, posebej pa, da se bojujeta za Primorje, ki naj tudi po vojni ostane povezano s slovenskimi in hrvaškimi deželami. To je bilo prvič, da je bodoči Jugoslovanski odbor dobil mandat iz domovine (osebni sestanek med Trumbićem in Rybářem v Italiji je odpadel zavradi stroge avstrijske kontrole na meji).

Že pred napadom Italije na Avstro-Ogrsko je bil Rybář poklican k vojakom, čeprav je bil že v 50. letu. Kot politično sumljivega so ga po vstopu Italije v vojno poslali prav na italijansko bojišče, in sicer na izpostavljeno mesto. Šele po sklicu državnega zbora maja 1917 je lahko slekel uniformo, da se je udeleževal parlamentarnih sej. Ob debatah za majniško deklaracijo je poudarjal narodnostno načelo proti sklicevanju na zgodovinsko hrvaško državno pravo. Izvoljen je bil v redakcijski odbor in tam dosegel stilizacijo besedila deklaracije v taki obliki, da se sklicuje tako na narodnostno načelo kot na hrvaško državno pravo. O majniški deklaraciji je govoril na veliki skupščini političnega društva "Edinost" v Trstu 28. avgusta 1917, nato pa ob deklaracijskem gibanju leta 1918 na velikem taboru v Postojni 5. maja in na shodu na Rakovniku 20. maja. Na zborovanju slovanskih poslancev v Ljubljani 17. avgusta 1918 je Rybář govoril na banketu v Unionski dvorani. Zaradi tega je dunajski notranji minister pokaral ljubljansko policijsko direkcijo, zakaj zoper Rybářa ni vložila kazenske ovadbe (direkcija se je zagovarjala s tem, da Rybář pač uživa poslansko imuniteto).

Ob prevratu novembra 1918 je bil Rybář predsednik tržaškega Narodnega sveta in član Narodnega veća v Zagrebu, kjer se je na odločilnih sejah zavzemal za čimprejšnje zedinje-

nje s Srbijo in Črno goro zaradi grozeče italijanske zasedbe (italijanske čete so prišle že do Vrhnike). Rybáňa je Narodna vlada SHS v Ljubljani 1. novembra 1918 imenovala za svojega poverjenika za Trst in Primorsko. Vlada novonastale Kraljevine SHS je ob koncu leta 1918 povabila Rybáňa kot strokovnjaka v jugoslovansko delegacijo za mirovno konferenco v Parizu. Italijanske okupacijske oblasti mu niso hotele izdati potnega dovoljenja, zato je ponoči ilegalno prekoračil demarkacijsko črto pri Logatcu in januarja 1919 odšel v Pariz, kjer je ostal do julija 1920 kot eden izmed treh "notranjih", torej neuradnih delegatov Kraljevine SHS.

Rybáň je bil posebej določen, da sestavi memorandum, ki naj razloži in utemelji jugoslovanske teritorialne zahteve na Koroškem, Štajerskem in v Prekmurju, vendar je Kraljevina SHS uspela samo glede Prekmurja. Na mirovni konferenci je Rybáň kljub svojemu nekdanjemu srbofilstvu kritično ocenjeval stališča Pašića in drugih srbskih delegatov. Zaradi italijanskega hvalisanja na konferenci o njihovi sijajni zmagi se je Rybáň obrnil na bivšega avstro-ogrskega poveljnika soške fronte feldmaršala Svetozarja Borojevića, da je napisal poročilo o številčnem stanju enot na obeh straneh fronte. Pozneje je to poročilo pod psevdonimom Adriaticus z lastnim predgovorom izdal v brošurah *O vojni proti Italiji od feldmaršala Borojevića* (Ljubljana 1923) in v hrvaščini *O ratu protiv Italije*, ki je izšel prav tako leta 1923 v Ljubljani.

Med trajanjem mirovne konference je bil Rybáň 1919 kot nekdanji član Narodnega veća imenovan v Začasno narodno predstavništvo v Beogradu, vendar se zaradi bivanja v Parizu ni mogel udeleževati dela tega organa.

Ob požigu Narodnega doma v Trstu 13. julija 1920 so fašisti razdejali tudi njegovo pisarno; tržaška odvetniška zbornica ga je izbrisala s seznama svojih članov, ker so menili, da se je s članstvom v delegaciji SHS na mirovni konferenci in v Začasnem narodnem predstavništvu odločil za Jugoslavijo. Zato se je Rybář po vrnitvi iz Pariza nastanil z družino najprej na Bledu in nato v Ljubljani, kjer se je 30. novembra 1920 vpisal v seznam odvetnikov (ker ni imel drugega prostora, je uradoval v pisarni dr. Ažmana). S Trstom je še vedno ostal v stikih in občasno dopisoval v "Edinost".

V novih razmerah je Rybář poskusil delati tudi na političnem področju, ni se pa hotel pridružiti ljubljanskim liberalcem, temveč je pristopil k novi Narodni socialistični stranki, ki je nastala po češkem vzoru. Na listi te stranke je Rybář tudi kandidiral v ustavodajno skupščino Kraljevine SHS leta 1920. Volilna borba je bila burna, stranko je napadala predvsem Narodno napredna stranka (liberalci), za katero je kandidiral tudi dr. Gustav Gregorin, ki je bil prej tudi odvetnik v Trstu. Polemike so bile prav tako v obratni smeri in po tedanji navadi so bili napadi tudi osebni. Javnost je bila tedaj pod vtisom priprav na rapalsko pogodbo, zato sta oba, Gregorin in Rybář, pred volitvami odstopila od kandidature. Tako je Rybář zaključil svojo politično kariero in nadaljeval z diplomatskim delovanjem, ki ga je začel že v Parizu. Leta 1922 se je dal izbrisati iz ljubljanske odvetniške zbornice in s tem dokončno zapečatil tudi odvetniško dejavnost.

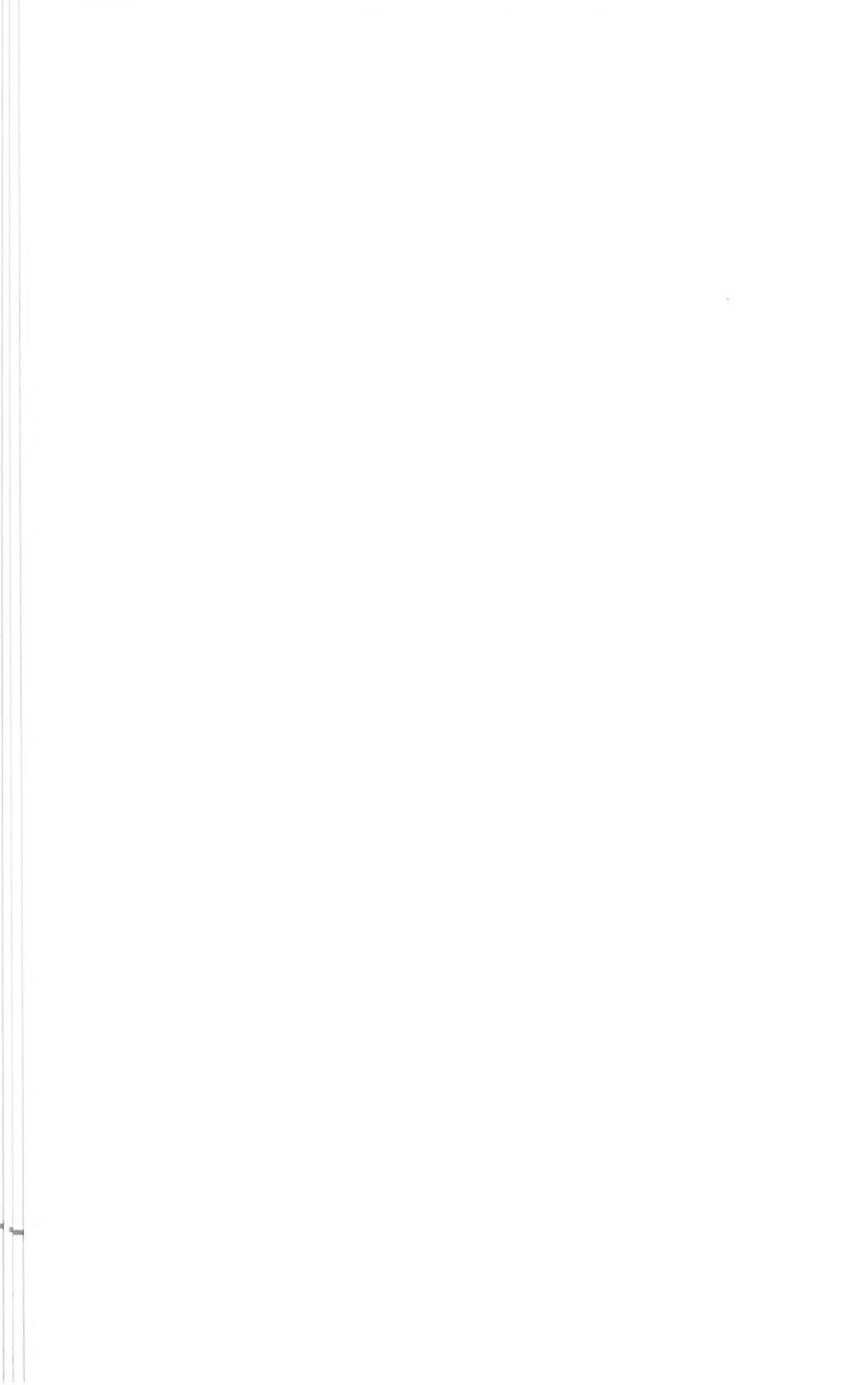
Po uveljavitvi rapalske pogodbe je Rybář z družino optiral za Kraljevino SHS in tako postal jugoslovanski državljan. Vlada Kraljevine SHS ga je v začetku leta 1921 imenovala za vodjo delegacije na I. rimski konferenci nasledstvenih držav avstro-ogrske monarhije. V Rimu je tudi vodil pogajanja za ure-

sničevanje rapalske pogodbe. Novembra istega leta je vodil jugoslovansko delegacijo na konferenci v Portorožu. Leta 1922 je bil vodja delegacije na II. rimski konferenci nasledstvenih držav in z Italijo podpisal tudi nekaj pogodb. Istega leta je bil kot glavni referent dodeljen jugoslovanski delegaciji, ki je v Genovi oz. v Santi Margheriti pripravljala konvencije z Italijo. 14. avgusta 1922 je bil postavljen za izrednega poslanika in pooblaščenega ministra, titularno sicer za Belgijo, vendar se je naselil v Beogradu in od 1. septembra 1922 do svoje smrti na zunanjem ministrstvu vodil oddelek za izvrševanje mednarodnih pogodb.

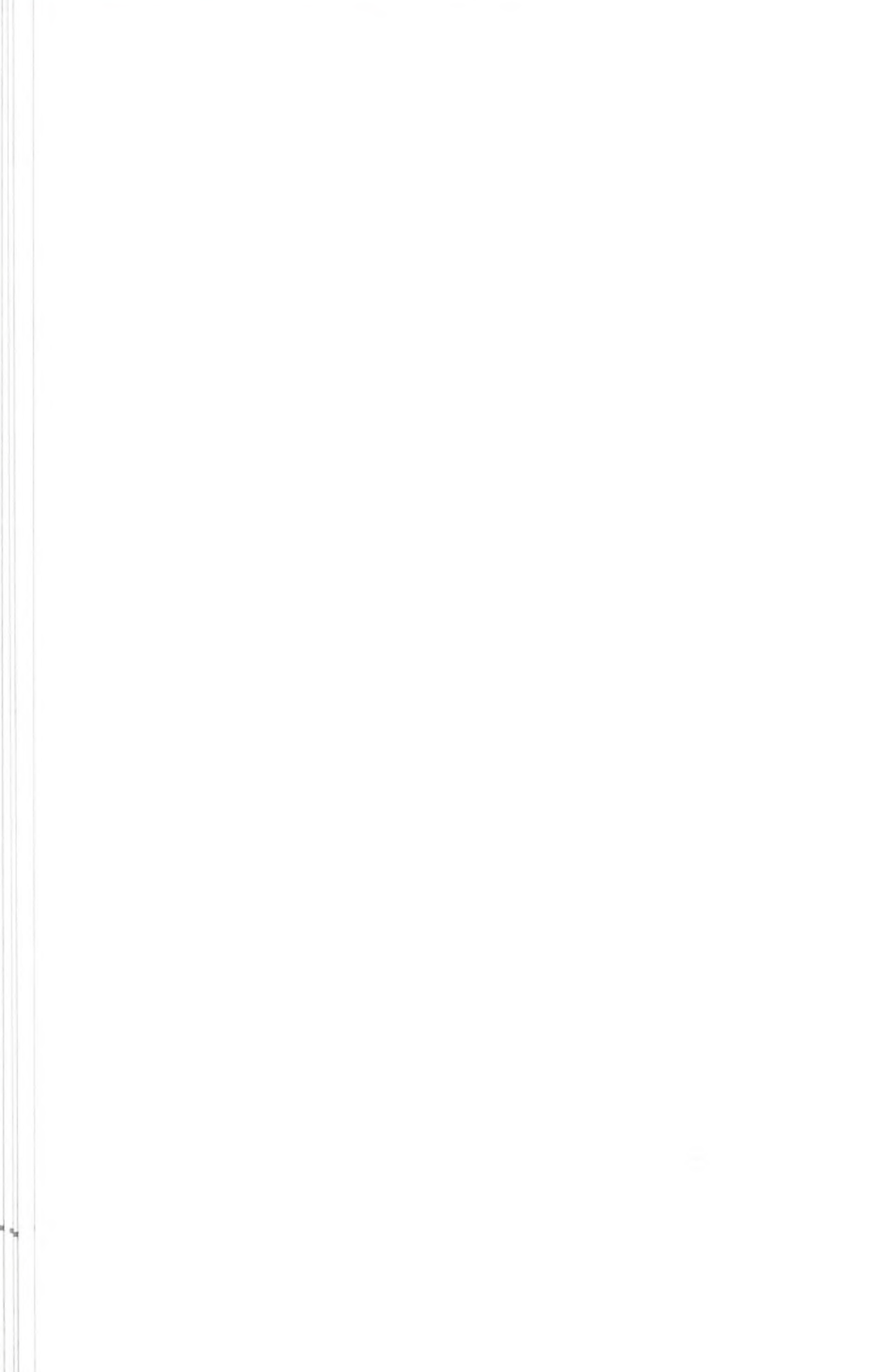
Leta 1924 je bil, spet titularno, imenovan za poslanika v Albaniji, 1925 za poslanika v Carigradu in 1926 celo v Petrogradu (Kraljevina SHS ni priznavala novega stanja v Sovjetski zvezi in je zato navajala staro prestolnico), vendar je bilo to samo zavoljo proračunskih postavk in Rybář v teh državah nikoli ni bival. V začetku leta 1923 je zastopal Kraljevino SHS v Rimu na konferenci za likvidacijo bivše Južne železnice, nato je bil poklican v Opatijo za vodjo jugoslovanske delegacije v paritetni komisiji za Reko, kjer je dosegel, da so Italijani izpraznili Sušak. Februarja istega leta je bil prvi delegat na pogajanjih z Italijo za trgovinski sporazum. Poleg tega sporazuma so takrat sklenili tudi konzularno konvencijo in več drugih sporazumov. Oktobra 1924 je bil vodja jugoslovanske delegacije na pogajanjih v Benetkah in 1925 v Firencah. To je bila priprava za konvencije, ki so bile podpisane 20. julija 1925 v Nettunu. Leta 1926 je kot vodja delegacije podpisal trgovinski sporazum in druge konvencije z Madžarsko in Albanijo. Poleg že omenjenih pogodb je 6. aprila 1922 v Rimu podpisal konvencijo med Avstrijo, Češkoslovaško, Italijo, Poljsko, Romunijo in Kraljevino

SHS o pokojninah, ki jih je odredila prejšnja avstrijska vlada, konvencijo z istimi državami glede prenosa terjatev in depojev, ki so izvirali iz poslovanja Poštne hranilnice na Dunaju, konvencijo med Kraljevino SHS in Italijo o pokrajinskih in občinskih pokojninah, sporazum z Italijo o izvrševanju sodb, konvencijo o pravni in sodni zaščiti državljanov ter konvencijo o izročanju storilcev kaznivih dejanj (zakon o ratifikaciji teh treh pogodb, čeprav sprejet že po njegovi smrti, nosi v pravni teoriji njegovo ime - "Leges Rybář"). In še: sporazum o trgovini in plovbi v Beogradu 14. julija 1924, konvencijo o živalskih kužnih boleznih in še pet drugih sporazumov v Beogradu 12. avgusta 1924, konvencijo z Italijo o naseljevanju in konzularni službi v Beogradu 21. avgusta 1924.

Otokar Rybář je bil častni član Slavjanske čitalnice v Trstu, častni občan občin Sežana, Škrbina na Krasu in Volosko-Opatija, odlikovan je bil z albanskim Skenderbegovim redom, Redom belgijske krone, češko-slovaškim Redom belega leva, črnogorskim Danilovim redom in z Redom italijanske krone.

SLIKOVNO GRADIVO

Mladi Otokar Rybář v tržaških letih. Slikal ga je fotograf Francesco Benque na Borznem trgu 11. (*Last gospe Ljerke Zemljič, roj. Rybář.*)

Dr. Otokar Rybář v sokolski uniformi, kot ga je upodobil fotograf Anton Jerkič, ki je imel ateljeja v Gorici in Trstu. (*Odsek za zgodovino pri Narodni in študijski knjižnici v Trstu.*)

Dr. Otokar Rybář sredi dveh hrvaških politikov. (*Last gospe Ljerke Zemljič, roj. Rybář.*)

Dr. Otokar Rybář v sokolski uniformi, slikan v Pragi na 5. vsesokolskem zletu leta 1907. Na prsih ima značko z napisom "Trst". (*Odsek za zgodovino pri Narodni in študijski knjižnici v Trstu.*)

č. 200

IZJAZA VRAK DAN

bed da nastoje na prazninu... Priznava se, da je... izjavil, da je... na ljudem šteti nastita 36.000 Slo-

36.000!

Iz govorn zanesljivega vira smo doznali, da je gospodin... magistrin, ki reprezentira... na ljudem šteti nastita 36.000 Slo-

Priloge in bilježice iz Trsta, Slovenec, in tudi v... vse socialiste in okolici šteli za Italijane,

7787, v četrtek 20. julija 1911

EDINOST

Glavno političnega društva „Edinost“ za Primorsko. * * * aličnik je naš!

Hrvatsko slovenski klub.

Trst, 19. julia.

Primorski narodni splošni odbor... Hrvatsko slovenski klub... v svoji konak pol govoro dobro grub-

V že omenjen amuzicijalen poročila ljubljanskega lista se kar hi dvakrat neres-

Naj primorski narodni splošni odbor... Hrvatsko slovenski klub... v svoji konak pol govoro dobro grub-

Trešnji KERVU

MAROČNINA ZNANJA

na leto 1911, pol leta 18 in, s pravico 6 let na en-

Hrvatsko slovenski klub.

Trst, 19. julia.

Primorski narodni splošni odbor... Hrvatsko slovenski klub... v svoji konak pol govoro dobro grub-

V že omenjen amuzicijalen poročila ljubljanskega lista se kar hi dvakrat neres-

Naj primorski narodni splošni odbor... Hrvatsko slovenski klub... v svoji konak pol govoro dobro grub-

576
Fr.

Fragebogen

an die P. C. Herren Reichsratsabgeordneten.*)

Vor- und Nachname und Stand:

Dr. Otokar Rybář, Advokat in Triest

Parteistellung:

slowenisch-national

Geboren (Ort, Jahr und Tag):

in Adelsberg (Krain) am 12. September 1907

gehört dem Abgeordnetenkreise an seit _____ (mit Angabe etwaiger Unterbrechungen):

Ist Mitglied des Landtages und welches:

Mitglied des Triester Landtages

Bekleidet sonstige öffentliche und Ehrenstellen:

Präsident der „Galenjska zveza v Triestu“
(Triester Gemeindefreiwirtschaft) einst Präsident des
„Fiskal. Lokal“-Ehrenbürgers von „Galenjska“

Curriculum vitae, insbesondere Studiengang und bisherige politische und literarische Tätigkeit
(letztere unter Angabe der wichtigeren Publikationen):

Besuchte die Volksschule in Wien, anschließend
auch das Lycealhäuser Gymnasium
absolvierte am 1. Juni 1883 mit
Ehrlich das Abolutorium der Wiener

*) Die Herrn Abgeordneten werden gebeten diesen, ausschließlich für amtliche Zwecke bestimmten Fragebogen auszufüllen und unter Anschluß einer Photographie ebendortigen an die Kreise des Abgeordnetenkreises zurückzugeben zu dürfen.

Popisni list za člane državnega zbora na Dunaju, ki ga je v nemščini last-noročno izpolnil in podpisal dr. Otokar Rybář ter se pri tem "uštel" pri datumu rojstva, saj je namesto leta 1865 zapisal leto izvolitve 1907! (Arhiv avstrijskega parlamenta na Dunaju.)

Minorität im Jahre 1887, trat sodann
 im Mai 1888 bei k. k. Landesgericht in
 Fusch in die Rechtspraxis und wurde
 im Jahre 1889 zum Doctor juris pro-
 muliert. Nach gewöhnlicher Gerichtspraxis
 trat er als Honorarassessor in die
 Kanceli des Adv. Dr. Buki in Fusch und
 später in die des Adv. Dr. Ortner in
 Scharf an. Im Jahre 1895 eröffnete
 er eine Advokatkanzlei in Fusch, die
 er noch gegenwärtig im Compagnon mit
 dem Adv. Dr. Abram leitet.

In Scharf war er Mitglied des Ge-
 meinderathes und wurde im Jahre 1890
 zum ersten Male in den kaiserlichen Gemein-
 derath bezogen. Seitdem als Vertreter
 des II. Wahlbezirkes gewählt,
 welchen Bezirk er auch gegenwärtig
 beehrt ununterbrochen zu vertreten.

Mit Ausnahmungen einiger kleineren
 Aufsätze in Fach- und gelehrten Zeit-
 schriften war der Gefasste literarisch
 nicht tätig.

(16 Seiten enthaltend.)

Nr. } 183/P.R.
 Nr. }

Im Namen Seiner Majestät
FRANZ JOSEPH I.
 Kaisers von Oesterreich, Königs von Böhmen u. f. w. und
 Apostolischen Königs von Ungarn.

In Nome di Sua Maestà
FRANCESCO GIUSEPPE I.
 Imperatore d'Austria, Re di Boemia ecc. e Re Apostolico
 d'Ungheria.

Reise-Pass / Passaporto

für } *Rybar Ottokar*
 per }
 Charakter }
 Carattere } *Clodokat*
 Beschäftigung }
 Condizione }
 wohnhaft zu } *Triest*
 Domicilio }
 im Bezirke }
 nel Distretto }
 Kronland } *Küstenland*
 Dominio }

1.

Iz avstro-ogrskega potnega lista Otokarja Rybárja, izdanega v nemščini in italijanščini leta 1908 v Trstu zaradi potovanja v Francijo. (Last gospe Ljerke Zemljič, roj. Rybár.)

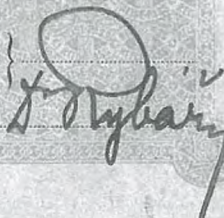
— 2 —

Personbeschreibung des Inhabers.

Descrizione personale del possessore.

Geburtsjahr	} 1865
Anno di nascita	
Statur	} hoch
Statura	
Gesicht	} oval
Viso	
Haare	} blond
Capelli	
Augen	} braun
Occhi	
Mund	} reg.
Bocca	
Nase	} 7
Naso	
Besondere Kennzeichen	} /
Marche particolari	

Eigenhändige Unterschrift
Firma di propria mano

Še ena stran iz Rybářevega potnega lista.

Žena Otokarja Rybára Terezija (Zinka) Kastelic, rojena 13. jul. 1873 v Materiji, umrla 4. nov. 1936 v Beogradu, slikana v Trstu. (*Last gospe Ljerke Zemljič, roj. Rybář.*)

Še ena sokolska upodobitev iz ateljeja Antona Jerkiča. (*Last gospe Ljerke Zemljič, roj. Rybář.*)

Trije najstarejši otroci Zinke in Otokarja Rybáňa: Vladimir, Miloš in Stana. (*Last gospe Ljerke Zemljič, roj. Rybář.*)

Prvih pet otrok Zinke in Otokarja Rybářa. Slikani so v Trstu. Od leve: Miran, Duřan, Miloř, Vladimir in Stana. Manjka řesti otrok, Nevenka, ki se je rodila leta 1914. Ker se je predzadnji otrok, Miran, rodil leta 1901, je bila fotografija posneta okoli leta 1906. (*Last gospe Ljerke Zemljič, roj. Rybář.*)

1742

I

Vprašanje

poslanca dra. Rybáča in tovarišev na Njega Ekscelenco gospoda ministrskega predsednika gledé žaljivega in resničnim potrebam nasprotujočega preziranja slovenskega prebivalstva v Gorici.

Že revizija ljudskega štetja v Gorici je pokazala, da sta si slovenski in italijanski števci v Gorici po številu skoro enaka, dasi ob reviziji vseh znanih razmer ni bilo več mogoče dognati vseh mahinacij popisovalnih komisarjev na mestnem magistratu.

Zdaj pa, ko se ljudstvo vrača v Gorico, je poznavalec razmer znano, da je tam velika večina, da skoro vseskozi slovensko ljudstvo, ki je pohitelo v ljubljeno domovino, katero si hoče vsaj za silo vrediti s svojimi pridnimi rokavi ter si vsvariti nove življenjske pogoje.

Toda tamošnji vladni komisar, ki vodi magistratne posle, se obnaša tako, kakor da ima voditi čisto italijansko mesto. Kakor je poprej vedno in dosledno magistrat preziral slovensko prebivalstvo, tako dela tudi on, kar Slovence neizmerno draži, razburja in žali.

Pred nekaj dnevi pa je tudi c. in kr. armadno poveljstvo izdalo razglas, da se morajo vsi moški od 16. leta naprej zgledati pri etajnem situacijskem poveljstvu, kjer dobé svoje legitimacije. Dasi je tam brez druma takih oseb, ki se jih ta razglas tiče, naš tri četrtine slovenske narodnosti, vendar je sestavljen v furlanskem, nemškem in italijanskem jeziku, — v slovenskem pa ne.

Nemščina na Gorickem ni in nebo nikdar deželni jezik, in danes ni v Gorici morda niti enega Nemca, ki bi se ga ta razglas dotikal, vendar je armadno poveljstvo čutilo potrebo, izdati ga tudi v nemškem jeziku. A za petičko Italijanov je izdalo razglas poleg v italijanskem jeziku še v — furlanskem narečju.

Ker doslej furlanščina ni imela nikjer zavetja, ker so hile doslej povod le italijansko šola,

je praktična vrednost furlanskih razglasov zelo problematične vrednosti — in vendar je armadno vodstvo čutilo potrebo, postreči celo Furlanom z razglasom e njihovega starodavnem narečju; slovensko večino je pa žaljivo prezelo.

V Traiu izhajajoči slovenski dnevnik „Edinost“ je dodal tej vesti naslednje pripombe:

„Samo za slovenski jezik, za jezik večine prebivalstva v deželi ni prostora. Ta se ne pri pozna! Gorica velja tudi nadalje kot italijansko mesto a privilegiji za nemški števci; Slovencev pa nevidijo, jih ne pripoznavajo; za njihov jezik ni mesta v uradnih razglasih! Potem pa se čudijo in morda tudi zgražajo nad drznostjo Italijanov, ki se oglašajo s svojimi aspiracijami na to deželo, sklicevaje se na narodni princip, na narodnost prebivalstva. Človek mora strmeti, ker ne more razumeti take državniške modrosti v 5asik, ko se toliko govori o pravičnosti do vseh narodov in o pravici samoodločbe.“

Z ozirom na vse to vprašamo:

1. Ali hoče Njegova Ekscelenca kot šef celokupne vlade poskrbeti za to, da vsa resortna ministrstva ukrenejo vse potrebno v svrhu izvrševanja popolne narodne enakopravnosti pri vseh državnih uradnih in na gorickem magistratu?

2. Ali hoče storiti pri c. in kr. vojnem ministrstvu in armadnem poveljstvu primerne korake v ta namen, — da bodo tudi vojaške oblasti upoštevale jezik večine deželnega prebivalstva?*

Fogačnik.
Korošec.
Jarc.

J. Hladnik.
Dr. L. Fogačnik.
Dr. Gregarčič.

Dr. Dulbič.
Prodan.
Fr. Demšar.
Gostinčar.

Dr. Rybáč.
Dr. Veržotšek.
Dr. Ravnihar.
Perič.

4589

Proti koncu avstro-ogrsko monarhije so v stenografskih zapisnikih državnega zbora tudi slovensko pisani dokumenti. Primer skupinskega poslanskega vprašanja, ki ga je kot prvi podpisal dr. Otokar Rybáč. (*Stenografski zapisnik 49. seje XXII. sesije z dne 5. dec. 1917.*)

Slovenski delegati in strokovnjaki na mirovni konferenci v Parizu leta 1918. Dr. Otokar Rybář, ki je bil eden izmed treh "notranjih", torej neuradnih delegatov Kraljevine SHS na mirovni konferenci, sedi kot drugi od desne proti levi. (Odsek za zgodovino pri Narodni in študijski knjižnici v Trstu.)

Dr OTOKAR RYBAR

AVOCAT

*Conseiller Municipal et Député de Trieste
Membre de la Délégation du Royaume des Serbes
Croates et Slovènes à la Conférence de la Paix*

*Hôtel Campbell
45, Avenue Friedland*

Vizitka dr. Otokarja Rybára v času pariške mirovne konference. (*Last gospe Ljerke Zemljič, roj. Rybář.*)

Na naslednji strani spominska slika družin Rybář in Elsbacher po poroki Otokarjevega sina Miloša Rybára z Reo (Andrejo) Elsbacher leta 1926 v Laškem. Prisotna je vsa družina Otokarja Rybára.

Spredaj sedita od leve nevestina sestra Anda Elsbacher (pozneje poročena Pirkmaier) in ženinova mati, Otokarjeva žena Zinka, stojita nevesta Andreja (Rea) Elsbacher in ženin Miloš Rybář, sedita nevestina mati Aneta Elsbacher in prijateljica Rybářevih, tržaška narodnoobrambna delavka Milka Mankoč. Stojijo od leve Otokarjev sin Vladimir in Otokarjeva hči Stana, nevestina sestra Sonja Elsbacher (por. Gobec), Otokarjev sin Miran, nevestin oče, veletrgovec iz Laškega Konrad Elsbacher, desno od poročnega para še dr. Otokar Rybář, najmlajša Otokarjeva hči Nevenka in pa Otokarjev sin Dušan. (*Last gospe Ljerke Zemljič, roj. Rybář.*)

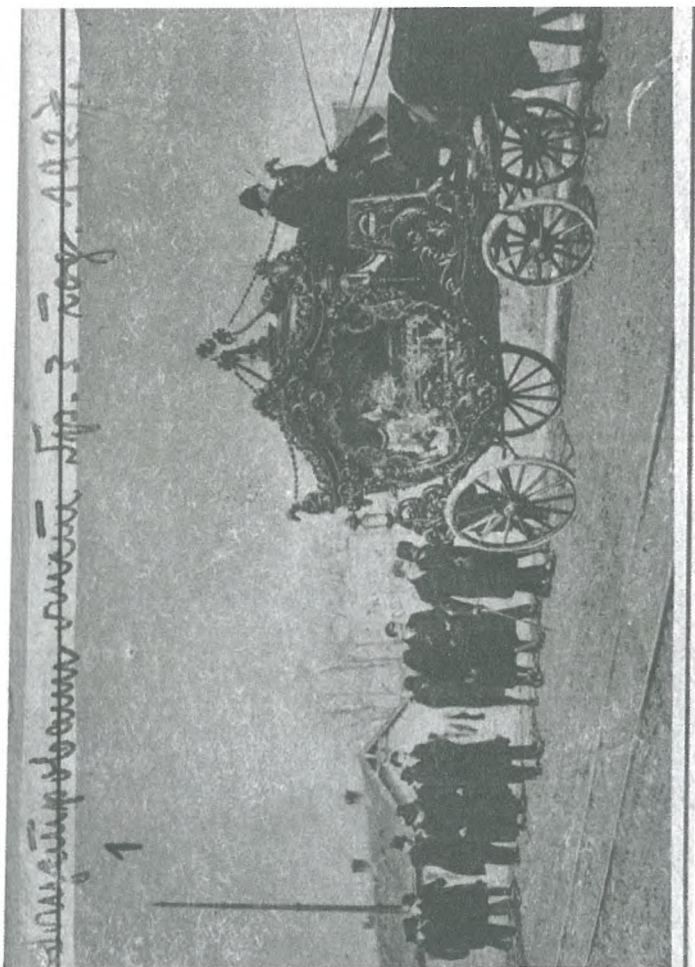

Dr. Otokar Rybář po I. svetovni vojni. (Slikovna zbirka Narodne in univerzitetne knjižnice v Ljubljani.)

Ena zadnjih slik dr. Otokarja Rybára. (*Last gospe Ljerke Zemljič, roj. Rybář.*)

Časopisni izrezek iz srbskega tiska s fotografijo “pogreba uglednega slovenskega politika in diplomata Otokarja Rybářa v Beogradu”. Dr. Rybář je umrl 12. januarja 1927 v Beogradu, star 61 let. (Odsek za zgodovino pri Narodni in študijski knjižnici v Trstu.)

“BODOČNOST JE NAŠA”

Poraz dolgoletnega poslanca tržaških Slovencev viteza Ivana Nabergoja na državnozborskih volitvah leta 1897 je prekinil petindvajsetletni vzpon slovenskega tržaškega narodnega gibanja na političnem področju.

Tržaški Slovenci so v tem obdobju popeljali svoje zahteve ne le iz čitalnic v mestni in deželni zbor, temveč je beseda o položaju tržaških Slovencev v mestu in v okolici odjeknila tudi znotraj dunajskega parlamenta.

Leta 1897 so Slovenci z zmago v vseh okoliških okrajih na volitvah za mestni in deželni zbor doživeli veliko zmago, dosegli pa so le 6 mandatov na 54, kar je pomenilo, da so slovenski predstavniki še naprej ostali v opoziciji; izgubo edinega parlamentarnega mandata pa so slovenski volivci v Trstu občutili ne le kot politični poraz, temveč kot pravo narodno katastrofo.

Zaradi posebnih pooblastil, ki jih je dajal tržaški mestni statut (večino na magistratu so trdno držali italijanski nacionalni liberalci), parlamentarno zastopstvo ni služilo neposrednemu zastopanju italijanskih zahtev. Italijanska stranka je med volilno kampanjo leta 1897 celo izjavila, da se bodo izvoljeni italijanski parlamentarci odpravili na Dunaj kot odposlanci v tujo deželo, in s tem poudarila razdaljo tako do parlamenta kot do same Avstrije.

Italijanska liberalno-nacionalna stranka je leta 1897 napela vse svoje moči za doseg jasno definiranega volilnega cilja, in sicer poraza viteza Ivana Nabergoja, kar naj bi ponovno vzpostavilo ne le na političnem, temveč tudi na družbenem po-

dročju status quo ante, in sicer položaj v času, ko so se nepolitično organizirani Slovenci „spontano“ asimilirali v Trstu in s tem prispevali k ustvarjanju njegove italijanske podobe.

Prisotnost Ivana Nabergoja v parlamentu je bila dokaz, da Trst le ni tisto, za kar so si prizadevali tržaški italijanski nacionalni liberalci.

Volilni poraz na parlamentarnih volitvah, do katerega je prišlo tudi zaradi delnega prodora italijanske liberalne stranke na slovensko podeželje, je pomenil za Slovence v Trstu travmo. Napadi italijanskih liberalcev na slovensko politično delo so se po volitvah stopnjevali tudi na osebni ravni: Nabergoju so de facto onemogočili, da bi sodeloval na političnem področju v Trstu kot mestni poslanec, ker naj bi med svojim delovanjem na Dunaju blatil Trst in tržaški magistrat. S tem so italijanski liberalci hoteli dokazati svojo moč, v bistvu pa so prezrli dejstvo, da organizirano politično delovanje Slovencev v Trstu ni temeljilo na posamezniku, temveč na delu številnega članstva, in da je bila pot, ki jo je ubrala "Edinost", pravzaprav del prizadevanj za nacionalno emancipacijo Slovencev, kar se je zrcalilo tudi na drugih področjih. Obstoje narodno zavednih trgovcev in gospodarstvenikov, ki so živeli in delali v mestu, je bil osnova za novo pojmovanje samega političnega dela znotraj "Edinosti".

V prvotnem društvu za tržaško okolico, v katerem so imeli dominantno vlogo posestniki in kmetje, se je vodstvo "Edinosti" v tem obdobju vidno pomeščanilo. V ospredje so prišli mestni Slovenci, ki so se preživljali s tipičnimi mestnimi deli. Med njimi je bil tudi odvetnik Otokar Rybář.

"Edinost" je leta 1918 (ob tridesetletnici njegovega prihoda v Trst in malo pred njegovim odhodom iz Trsta) objavila

članek, iz katerega lahko razberemo, kaj je pravzaprav pomenil Rybářev prihod v Trst za organizirano delovanje Slovencev.

Dr. Otokar Rybář **(Edinost, 21. septembra 1918)**

Ko se je nedavno načelnik Jugoslovanskega kluba, dr. Korošec, mudil v Trstu radi ustanovitve krajevnega odbora "Narodnega sveta", se je zbrala na stanovanju dra. Rybářa družba, da se mu pokloni povodom dvojne znamenite obletnice, ki ju je slavil onega dne ta naš - z besedo "naš" smo menda že označili zavest vse naše javnosti, koliko je storil ta mož za Slovenstvo v Trstu, kaj čutimo zanj in koliko hvaležnosti smo mu dolžni - prvobornik, dramitelj in voditelj.

Dr. Otokar Rybář slavi tridesetletnico svojega prihoda v Trst in svojega delovanja v političnem življenju in narodnih borbah tržaškega Slovenstva. Hkrati je slavil tudi 25-letnico svoje srečne zveze z vzorno in tržaškim Slovincem toli omiljeno soprogo, gospo Zinko, iz narodne in ugledne družine Kastelčeve v Materiji.

In slednjič - kako srečen slučaj - je slavil jubilent tudi svoj godovni dan.

Prvi je čestital slavljenču g. dr. Korošec v prisrčnih besedah, slaveč ga kot neustrašnega zastopnika svojega naroda v parlamentarni areni in vzornega sobornika svojim parlamentariških tovarišem, posebno pa neumornega - delavca, pripravljene vsikdar za vsako delo.

V imenu tržaškega Slovenstva je čestital dru. Rybářu njegov mnogoletni tesni prijatelj in tovariš pri našem političnem vodstvu, g. dr. Edvard Slavik. Naglašal je, kolika sreča da je bila, da je dr. Rybář prišel v Trst ravno v časih prebujanja in preprijanja in najhujših borb za naš narodni obstanek na teh vročih tleh. Največa zasluga slavljenčeva - je nadaljeval - je v tem, da je znal v vseh naših krogih vzbujati narodno zavest in vžigati plamen navdušenja, ki nas je ogrevalo in nam je

pomagalo v prvi vrsti, da smo vztrajali v težkih borbah vkljub vsem strašnim neugodnostim, da smo ohranjali vero v končno zmago naše pravične stvari, in da smo tudi - zmagovali.

Sreča za tržaško Slovenstvo je bila, da so mu v vsej dolgi dobi njegovih borb prihajali možje - neustrašeni borilci na njegovo stvar. Ali nikdo med njimi si ni stekel toliko splošnih zaslug za stvar Slovencev na tržaškem ozemlju, kolikor si jih je pridobil naš sedanji slavljeneč. 30 let Rybárevega delovanja v Trstu pomenja neizmerno svoto težkega dela, napornega truda, velikih žrtev, a tudi lepih uspehov, ki so mu danes, ko se ozira nazaj preko te tridesetletne dobe, v največje zadoščenje. Zato blagoslavljujejo tržaški Slovenci z vso pravico tisti dan, ko je prišel dr. Rybár med nje kot dramitelj, vsposodbujevalec, svetovalec, voditelj in - sijajen izgled delavnosti, požrtvovalnosti, idealne ljubezni in zvestobe do svojega naroda. Za slovenski Trst je ta obletnica pravi narodni praznik.

Govornik je na to čestital slavljencu in njegovi gospe soprogi k proslavi 25-letnice njiju zakonske zveze - srebrne poroke. Beseda mu je šla iz srca tembolj, ko je znano vsem nam, kako zvesto je vrla gospa Zinka stala svojemu soprogu ob strani v vseh časih, ob dnevih radosti in žalosti; kako mu je - sama narodno zavedna do globine svoje duše - lajšala grenkote političnega boritelja, vsposodbujajoč ga in davajoč mu poguma. Tako si je gospa Zinka dr. Rybáreva - poleg dolžnosti zveste in ljubeče soproge, skrbeče matere in vzorne vzgojevateljice svoje številne družine, tega pravega žarišča slovenskega rodoljublja - pridobila tudi direktnih zaslug za uspehe naših političnih borb: kot vzorna Slovenka, vsikdar na mestu, pripravljena za vsako žrtev, kjer in kadar je tudi ženstvo pozvano na delo za napredek, procvit, čast in ugled naroda.

Tako je dr. Slavik proslavil dvojico jubilentov. Govoril je lepo, navdušeno, in - kar je glavno - iz duše ven vsemu tržaškemu Slovenstvu. Saj se je dr. Rybár s svojimi odločnimi svojstvi duha in srca v polni meri zaslužil časteči naslov - naš! Da, naš je, nas vseh, ko vemo vsi, koliko je s svojimi duševnimi in umstvenimi darovi delal in dosegel - za nas! Posebno moramo tu omeniti njegovo ljubeznivost in fascinujočo

prikupljivost v občevanju z vsakim našim človekom. On ne pozna razlike med gospodom in revežem; vsakogar spremlje z isto ljubeznivostjo in postrežljivostjo. Vsakogar posluša rad in vsakomur ustreza, če je le v njegovi moči. Kjer-koli prihaja v dotiko z našim delavcem in kmetom, pridobiva srca - sebi in narodni stvari. Treba le videti prizore po kakem shodu v naši okolici: kako ga ljudje obkoljajo, kako zaupljivo ga izprašujejo po tem in onem in kako jim on odgovarja in ustreza! Narod vidi v njem človeka, ki živo in globoko čuti žnjim. Zato lahko rečemo, da je ravno temu svojstvu dra. Rybářa pripisati po velikem delu zaslugo na tem, da so se srca med našim delavstvom in našimi kmeti po okolici tako trdno oklenila naše narodne misli in slovenske stvari. Le tisti, ki pozna zgodovino naših borb, ki ima kontakt z minolostjo, ki mu je znano, kako je bilo nekdaj, kak preobrat se je izvršil v mišljenju in čustvovanju naših mas v mestu in v okolici: tisti more še le prav ceniti, kaj je bil in kaj je dr. Rybář za stvar Slovenstva na tržaškem ozemlju!

Pisati bi mogli dalje - celo knjigo. Ali tu ni mesta in prostora, da bi konkretizirali slavljencevo delo: kot rodoljuba, politika in vzgojevalca in voditelja naroda. Naj zadoščajo za sedaj ta splošna izvajanja, ki naj jih - v polni veri, da govorimo iz srca vse naše javnosti - zaključimo s ponovnimi prisrčnimi častitkami dru. Rybářu in njegovi gospe soprogi ob tridesetletnici političnega in narodnega delovanja in ob 25-letnici njiju srečne in izgledne zakonske zveze, in z vročo prošnjo do Vsevišnjega, da nam še dolga leta ohrani to dvojico na korist in srečo našega naroda na tržaških tleh! (...)

Knjiga o življenju in delu Otokarja Rybářa bi vsekakor imela v središču prav njegovo tržaško obdobje, ki je obsegalo tudi čas njegovega poslanskega delovanja na Dunaju. Ta vidik njegovega delovanja pa je po drugi strani tesno povezan z ostalimi.

Med tridesetletnim bivanjem v Trstu je Rybář postal ne le priznan odvetnik (njegov družabnik je bil odvetnik dr. Josip Abram), ampak se je uveljavil na različnih področjih slovenskega organiziranega delovanja.

Tudi v svojih parlamentarnih nastopih je Rybář ponosno poudarjal svojo sokolsko pripadnost, poleg tega pa je bil aktiven tudi na gospodarskem in kulturnem področju.

Vse omenjene ravni Rybářevega delovanja je idealno povezala vezna nit narodnosti oziroma poudarjanja slednje, in to v času, ko se je tudi v Trstu tudi v slovenskih krogih močno uveljavljala socialistična ideja.

Obstoj in pomen slovenskega organiziranega delovanja na političnem področju je zahteval nov pristop vodstva, nena zadnje pa je bilo treba po volilnem porazu na državnozbornskih volitvah leta 1897 osredotočiti vse sile v politično delo znotraj tržaškega mestnega in deželnega sveta.

V tem času so politično delo slovenskih narodnjakov vodili, kot že rečeno, predstavniki intelektualnih poklicev, zlasti odvetniki,¹ vendar pa se prav po zaslugi novega vodstva "Edinosti" v tem času organizira druga slovenska delavska organizacija, t. j. "Nacionalna delavska organizacija", ki je kot "Delavsko podporno društvo" v Nabergojevem času pomenila vez slovenske narodnjaške elite s slovensko delavsko populacijo v Trstu. Dejstvo, da se je v Trst priseljevalo veliko število Slovencev tudi zaradi ekonomskih razlogov in da je bil prav ta segment prebivalstva najbolj izpostavljen asimilacijskemu pritisku

1. Iz seznama članov za leto 1897 lahko razberemo, da je Edinost imela takrat 172 članov. 91 članov je imelo stalno bivališče v Trstu (brez okolice), med temi pa je bilo pet odvetnikov, in sicer Truden, Gregorin, Pretner, Abram in Rybář.

italijanskega okolja, je še vedno narekovalo narodnjaški stranki tudi ustrezno socialno politiko.

Seveda sta bila tako premisa kot cilj takega delovanja različna od ideje socialistične stranke. Ta je v Trstu želela hegemonizirati delavsko vprašanje in ga vsaj navzven odtujiti od nacionalne kontrapozicije, in sicer s poudarjanjem internacionalizma, ki pa se v "tržaški varianti" znotraj vsakodnevnega življenja in na političnem področju ni bistveno razlikoval od nacionalnega pogleda italijanskih liberalcev.

Dejstvo, da je bilo slovensko delavstvo pomemben dejavnik za afirmacijo socialistov, je povzročalo, da je socialistična stran diskvalificirala slovensko "Nacionalno delavsko organizacijo" kot emanacijo buržujске stranke, vzporedno s tem pa se je v tem času začela politična polarizacija med Slovenci v Trstu, ki je temeljila na zgoraj navedeni sintagmi.

Kako se je omenjena kontrapozicija zrcalila tako v vsakdanjem življenju kot na političnem področju, pa lahko razberemo iz naslednjega članka, ko "Edinost" bralcu neposredno ob nastajanju pojasnjuje in predstavlja tudi fizično kontrapozicijo socialistov z narodnjaki. V članku pride do izraza zlasti razlika med obema opcijama na narodnem področju, ki se je kazala tudi pri političnih izbirah, kot je bilo na primer vprašanje slovenske šole v Trstu. Posebno zanimiv je v članku omenjeni poseg Otokarja Rybářa na shodu, ko pojasnjuje ozadje nastanka "Narodne delavske organizacije" in njeno vlogo znotraj narodnega in delavskega gibanja.

Veličastni nastop Narodne delavske organizacije (Edinost, 2. septembra 1907)

In zopet je bil to naš dan, dan, ki bo s zlatimi črkami zapisan v zgodovini našega narodnega boja, ki je boj za politično, kulturno in gospodarsko emancipacijo. V takih dnevih se nam dozdeva, kakor da bi se zopet en člen odtrgal od one verige, ki nas je imela prikovane k suženjstvu. Zopet smo torej korak naprej - k svobodi, ki si jo priborimo potom resnega dela v narodnem demokratičnem duhu. Mi smo pokazali, da smo tu, silni po svojem številu in zavednosti, pokazali smo, da nas ni strah naših sovražnikov, ki hočejo ovirati, da postanemo mi v Trstu mogočen narodno kulturno in gospodarsko važen faktor; a pokazal je tudi včerajšnji dan, da naši nasprotniki strepetajo, ko se Slovenec pokaže v svoji sili.

Da bo "Narodna delavska organizacija" uspevala, to smo vedeli, a da se že po petnajstih dnevih svojega obstanka povzpe do take moči, tega si nismo upali niti sanjati. To dokazuje, kako narodno zavedno je naše delavstvo in kake opravičene nade stavlja v našo delavsko organizacijo.

A bil je včerajšnji dan tudi dan zadoščenja. Po tolikih grožnjah od strani narodnih in mednarodnih nasprotnikov se nismo dali motiti, in dokazali smo, da ako hočemo, znamo biti tudi gospodarji na tržaških ulicah.

Včerajšnji dan je imel biti velikanski praznik narodnega delavstva, a policija je slavnost prepovedala vsled groženj rudečih absolutistov. Mesto tega se je pa zbrala narodna delavska organizacija, in pokazala, da - ako ima policija strah se pa ona ne boji praznih groženj tržaških teroristov.

Dogodki minolega tedna in razžaljiva pisava tukajšnjega socijalističnega glasila so dali povod, da je bilo naše ljudstvo prenasičeno elektrike. Da pa ni ob takem duševnem stanju mas prišlo do hudega spopada, se je le zahvaliti zdravi pameti, in samozatajevanju našega delavstva.

Že pred 5. uro so velike množice našega ljudstva korakale proti Sv. Ivanu na shod "Narodne delavske organizacije", ki se je vršil v vrtu tamkajšnjega Narodnega doma. Ko se je shod pričel, je bil vrt prenapolnjen.

Impozanten je bil razgled raz govorniške tribune na čez 3000 broječo množico. Tik vstopa - previdnost je lepa lastnost - se je bilo zbralo krdelo kakih 200 ljudi, ki so se samozavestno, a čim bolj so naraščale naše vrste, so postajali vedno bolj malodušni. To krdelo je prišlo razbijati shod.

Kdo pa so vendar bili ti junaki? Čujte in strmite: bili so furlanski socialisti. Te reve so prišle včeraj "kronat" Pittonija svojim poslancem, in njih slovenski sodrugi - teh je bilo na shodu komaj 50 - so jih bili povabili, da naj pridejo k našemu shodu povečat njihove lastne šibke vrste in pomagat razbijati shod. Njim pa so se pridružili mnogi tukajšnji italijanski socialisti, več ali manj tržaški mob.

Takoj ob začetku shoda, ki ga je burno pozdravljen, otvoril predsednik dr. Josip Mandić ob 5. in pol uri, je prišlo do spopada.

Dr. Mandić je namreč takoj izjavil, da je na shodu ljudi, ki imajo neke skrite namene. Za besedo da se sme vsak oglasiti, toda strahovanje si slovenski delavci prepovedujejo. Slovenci so začeli burno aklamirati, Furlančki pa so na komando njih gostiteljev vsklikali: "Viva il socialismo! Abbasso i nazionalisti sloveni" in m...!

Med našimi ljudmi je nastala velikanska reakcija in začeli so svati Furlančke in compagnia bella iz vrta. V rokah socialistov in v njih žepih videli so se kozarci, steklenice in eden od teh junakov je potegnil celo nož. Ko pa so videli okoli sebe trde pesti naših delavcev, katerim je socialistično orožje prav malo imponiralo, zlezlo jim je srce v hlače in nastala je med njimi velikanska panika. V desetih minutah so bili socialistični izgredniki že na ulici in urnih krač so jo ti junaki pobrisali od Sv. Ivana. Dobili so pošteno lekcijo, ki se jo bodo pamtili dolgo časa. Po tej epizodi je zbrano delavstvo navdušeno zapelo "Hej Slovani", a dr. Mandić je potem nadaljeval svoj pozdravni govor in predlagal za

predsednika shoda tov. *Jakliča*, ki je v ostrih besedah obsojal nastop socialistov in osmešil slovenske socialne demokrate, ki so preslabi, da bi nastopili samostojno in so radi tega poklicali na pomoč Furlane.

Prvi se je oglasil za besedo predsednik organizacije dr. *Mandič*: V "Lavoratoru" je priobčil članek neki "compagno sloveno" in trdil, da naš ustanovni shod je bil "sibilino", tam da ni bilo nikakega navdušenja, češ, da sami nismo znali, kaj hočemo. Na to vprašanje je lahko odgovoriti. Mi smo Slovenci v Trstu in hočemo taki tudi ostati. Ne damo si imponirati od nikakih ljudi ter se borimo za svojo narodno korist kakor delajo drugje tudi socialni demokrati. Narodna delalska organizacija ima biti steber proti koaliciji italijanskih liberalcev in socialnih demokratov italijanske in slovenske narodnosti in tudi vlade. Mi smo narodnjaki in ob enem tudi skrajno napredni, gospodarsko in socialno. Nadaljevaje je predsednik razlagal pravila narodne delavske organizacije, njen delokrog in sredstva v dosegu narodne, gospodarske in kulturne emancipacije.

"Lavoratore" ve prav dobro, kaj hočemo, in da je spoznal važnost našega gibanja, to dokazuje njegovo pisanje in to so vedeli tudi oni pobalini, ki so prišli na naš shod terorizirat.

Slovensko narodno delavstvo, menil je dalje tov. predsednik, se hoče boriti proti konkurenci, ki jo delajo domorodnemu delavstvu italijanski paraziti iz kraljevstva. Mi smo gotovo človekoljubi, ali srajca nam je bliže nego suknja. Govore o potrebi slovenske ljudske šole, je predsednik z ogorčenimi besedami napadel pristranskost vlade, ki peščici Italijanov v Sv. Ivanu priznava pravico ne le do paralelk, ampak celo do lastne šole, dočim so Slovenci v mestu brez narodnega pouka.

Dokazal je nadalje enostranskost gospodarskega boja socialistov, ki se borijo le za zboljšanje plač, a nimajo smisla za druge socialne in kulturne potrebe. V ilustracijo kako skrbe socialisti posebno za higijeno, je navedel kake razmere vladajo v "Lavoratorovi" tiskarni.

Najboljši propagatorji pa za narodno delavsko organizacijo, da so socialisti se svojim vedenjem do Slovencev. Ko je predsednik končal svoj govor, zapazil je med občinstvom drž. poslanca in odbornika

narodne delavske organizacije d.ra *Rybářa*, ki se je ravno včeraj povrnil z večtedenskega potovanja. Pozdravil ga je in občinstvo je svojemu ljubljencu priredilo navdušeno ovacijo.

Nadaljni govornik tovariš *Jaklič* je z ostrimi besedami obsodil vedenje slovenskih socijaldemokratov in povdarjal njih malodušnost, ki so jo pokazali s tem, da so povabili Furlane na boj proti slovenskim delavcem. On, sam bivši socijalist, ve prav dobro, kako so njih vodje stali ob boku proletarcev, ko se je šlo za resen boj. Pobijal je posebno trditev socijalistov, da imamo v organizaciji same advokate. Koga pa imajo oni v organizaciji? Železničarska organizacija ima kar štiri advokate, in še ti so židje.

Priglasil se je na to za besedo socialist *Mihevc*, ki je bil ostal na bojnem torišču. Začel je govoriti o stuttgarškem shodu, ki neki dokazuje, kako močno vspeva socialna demokracija. Trdil je, da ker je kapitalizem internacionalno organiziran, mora biti tudi delavstvo organizirano internacionalno. Ko so ga pa naši delavci motili z raznimi mejklici, je on označil to njih vedenje za nedostojno - ter ni mogel več nadaljevati.

Dr. Mandić in dr. *Rybář*, ki je med tem velikansko ovacijo občinstvo tudi stopil na tribuno, sta zaman skušala pomiriti razburjene poslušalce, kar se tem poslednjim gotovo ne more zameriti, ako se pomisli, na kak surov način so bili poprej razžaljeni od strani laških in slovenskih sodrugov. Po ponesrečenem Mihčevem nastopu je spregovoril tovariš *Škerlj*, ki je z navdušenimi besedami pozdravil vzniki "N.D.O." in izrazil nado, da bodo sčasoma vsi slovenski delavci pristopili v njene vrste. Zavrnil je je socijalističnega predgovornika, ki je bil omenil štrajk tesarjev v Ljubljani in razmere med nabrežinskimi kamnoseki in njih delodajalci v dokaz svoje trditve o internacionalizmu kapitala. Ne more razumeti, zakaj prihaja on nam v Trst očitati nabrežinske razmere. V odgovor Mihevcu, ki se je pritoževal zaradi mote-nja njegovega govora, povedal je tovariš *Škerlj* razne slučaje, kako teroristično so mnogokrat nastopali proti nam socijalni demokratje na raznih njih shodih. Kakor klasični primer je navedel shod v "Mirabello", ko je

on sam med 200 socialisti zaprosil za besedo, a mu je niso niti hoteli dati, temveč je bil izbačen in tepen.

Kakor zadnji govornik je nastopil dr. *Rybář*, navdušeno pozdravljen od zbranega občinstva. "Dragi rojaki! - je začel - v zadnjem času, ko se je vstanavljala "N.D.O." bil sem odsoten, a v duhu sem bil z vami in s slastjo sem čital v "Edinosti" o pripravljajalnih korakih in o vstanovnem zboru "N.D.O." Moram tu poudarjati, da je inicijativa k vstanovitvi "N.D.O." izšla iz delavstva samega in ne od strani političnih voditeljev tržaških. Jaz odklanjam to čast in v nekem smislu tudi odgovornost. Delavci so leto za letom prihajali k nam, naj osnujemo narodno organizacijo, a mi smo vedno odklanjali. Rekli smo jim, bodite previdni in trezni. Delavstvo se mora združiti v močno falango. Nočemo, da bi prišlo do razdora med delavskimi masami, kar bi utegnilo škodovati delavstvu; mi smo tako govorili, ker smo upali, da bo socialna demokracija res zastopala delavske interese. A tukaj v Trstu se socialna demokracija ne bori za nje, tukaj se le bori za zmago italijanske ideje. Še pri vsaki priložnosti, ko so nastopali laški nacijonalci, so tem vedno ploskali laški in žalibog tudi slovenski socialni demokratje. Ko pa je šlo za naše narodne interese, tistikrat je bila socialna demokracija vedno proti nam. Na shodu družbe sv. Cirila in Metodija, ko se je šlo za našo šolo, takrat niso prišli socialisti, da nam pomagajo, ampak le z namenom, da nas motijo. Tudi takrat so pripeljali seboj laške socialne demokrate, in potem, na mesto da bi se pridružili našim zahtevam, so razsajali in govorili o Turkih, Kitajcih in Japoncih, le o šoli ne. Na zadnje pa so izjavili, da so proti naši šoli, ker je družba sv. Cirila in Metodija baje klerikalna, kakor bi mi zahtevali šolo od sv. Cirila in Metodija. Mi smo zahtevali šolo od občine, tako kakor predpisujejo obstoječi državni zakoni. Kadar se gre pa za Garibaldijevo slavnost, za laške bicikliste, takrat so naši socialisti takoj pri roki. Kadar pa nastopa slovenski delavec na tržaških ulicah, tedaj so izven sebe in grozijo, da preprečijo vsako demonstracijo.

Današnje prizore ne odobravam popolnoma ali razumem jih. Ako se pride na slovenski shod s Furlani, ki ne razumejo niti besede slovenski, potem se ima namen motiti shod. Dobili so radi tega pošten odgovor, ki si ga zapamtijo. Krivdo na vsem tem in na današnjih prizorih ima tudi tržaška vlada, ki pokazue pri vsaki priložnosti, da se boji vsakega postopača.

Ko je bilo v Trstu pet italijanskih iredentističnih poslancev, tistokrat se je vlada bala iredentovcev in nam ni hotela nič dati. Ko so pa isti propadli, je začela vlada svobodno dihati, ali za iredentovci so prišli socialisti in vzbudil se je njen strah in Slovencem ne dajo zopet nič. Vlada pokazuje, da se doseza vse s fizično močjo in da ima kaj le oni, ki imponira. *To storimo sedaj tudi mi in hočemo vladi pokazati, da znajo tudi Slovenci rabiti fizično moč.* Jaz sem sicer vedno mnenja, da se imamo najprej boriti z uma svitlim mečem.

Kakor socialni demokratje prepričujejo naše govornike, tako bomo tudi mi z fizično silo proti njim nastopali. Naši organizaciji se predbaciva, da nima programa. Kaj pa socialisti? V tem obziru je socialistični predgovornik jako nesrečno navedel stuttgarski shod. Eno je v praksi, drugo v teoriji. Socijano-demokratska stranka je pisala o nas zaničljivo, a kmalo potem je dokazala s svojim pisanjem, kako se nas boji. "N.D.O." bo torej znala braniti vse interese delavstva, ne da si bo dala ukazovati ni od Dunaja ni od Rima. Velikanski aplavz je nastal po govoru dra. Rybářa ter ga je občinstvo burno aklamiralo.

Predsednik "N.D.O." dr. Mandić zaključil je shod, rekoč, da današnji shod je dobra šola za socialne demokrate, ki se ne smejo igrati z ognjem. Shod je bil zaključen ob 7. in pol uri ob velikem navdušenju zbrane mase in ob petju "Hej Slovani!" so zborovalci zapustili "Narodni dom".

Od "Narodnega doma" je korakala velikanska množica proti mestu, povsem mirno in dostojno. Kot dolga črna kača se je vil sprevod po sv. Ivanskih ulicah na via Giulia. Po šest korakali so v vrsti narodni delavci, brez petja in hrušča.

Že pri via Kandler je poskusila policija razbiti spreved, a bila je preslaba. Mirno in dostojno so korakale naše čete mimo kavarne Milano, dokler ni policijski oficir Rappel čutil potrebo razburjati maso s tem, da je dal zapreti ul. Stadion in spraviti mase v ul. Fontana. Prišlo je do malega spopada in Rappel je zavkazal stražam, naj izvlečejo sablje. Hvala Bogu je vse ostalo pri tem in ni bilo kake nesreče. Med tem ko so se naše falange po ulici S. Francesco približevale "Narodnemu domu", zbirala se je zmes mlečnozobih mladičev v bližini kavarne Volti di Chiozza. Bili so to liberalci, Mazzinijanci, socialisti i.t.d. Po malih skupinah, klaverni to protest čisto italijanskega značaja Trsta, so se začeli pomikati po ul. Carducci. Komaj pa so zapazili ravnokar iz ulice Coroneo iztopivše mase našega narodnega delavstva, je bila njih korajža pri kraju!

Iz tisočernih grl naših narodnih delavcev, ki so se bili vstavili pred "Narodnim domom", je mogočno in pretresljivo zadonela naša himna "Hej Slovani!". Na to se je masa našega ljudstva mirno razšla. Veliki del istega je odšlo v smeri proti volt di Chiozza. Toliko narodni kot mednarodni Italijani, so se pred Slovenci kar skrivali. Včeraj je tržaški Slovenec dokazal, da sme on demonstrirati tudi pod glasovitimi oboki - ultra iredentarske kavarne Chiozza.

Ko so se bili Slovenci ob 9. uri popolnoma razšli - šele tisti krat - so zlezli naši blamirani teroristi vseh barv iz svojih brlogov in začeli pokazati, kako da so korajžni, kadar so sami. Največjo infamnost je pa sinoči storila ona stranka, ki vedno govori o kulturi, razširja pa le barbarstvo; to so včeraj preobilno dokazali tržaški social-demokrati. Ker so vedeli, da v sv. Jakobu ni doma četa našega delavstva - šli so zavratno tja gor - razbili, polomili, metali kamenje, ranili naše ljudi, ki niso bili pripravljeni na tak divjaški napad. O tem barbarskem činu sporočimo prihodnjič. Za sedaj jim pravimo le to: hvala za propagando!

Prisotnost "odvetnikov" v samem vrhu slovenske stranke v Trstu se je odsevala tudi v javnih nastopih, saj je prav to dejstvo omogočalo, da so omenjeni politiki znali učinkoviteje predstavljati slovenske zahteve. Obstoj novega kadra slovenskih politikov, ki je narodne zahteve podkrepil z utemeljitvami zakonov, paragrafov in rzsodb, je bil seveda trn v peti italijanski politični večini, ki je, kot nemška liberalna stranka na Koroškem, rada poudarjala, da so voditelji Slovencev pravzaprav privandrani agitatorji, torej tujci.

O tem vprašanju sta med drugim razpravljala celo med parlamentarno debato na Dunaju Rybář in italijanski poslanec Pitacco, ki se resnici na ljubo tudi sam ni mogel ponašati s tržaškim rodovnikom, saj je v Trst "privandral" iz Pirana.

Rybář je prvič uspešno kandidiral na občinskih volitvah leta 1900, že na naslednjih parlamentarnih volitvah leta 1901 pa je skušal ponovno pridobiti Nabergojevo poslansko mesto.

Kljub ponovnemu volilnemu porazu je bil komentar "Edinosti" manj katastrofalen kot po volitvah leta 1897.

Sijajen dogodek!

(Edinost, 7. januarja 1901)

V tistem baje laškem Trstu, v katerem naj bi bili mi brez vsacega prava in le trpljeni - sužnji, je na včerajšnji ožji volitvi za peto kurijo naš kandidat, dr. Otokar Rybář, dobil 8414 glasov, dočim so združene italijanske stranke spravile skupaj le 10.699 glasov! O pomenu tega dogodka spregovorimo jutri.

V pismu Otokarja Rybáča volivcem, ki ga je "Edinost" objavila naslednjega dne, lahko sicer razberemo, da je bilo tudi na takratnih volitvah občutiti nenaklonjeno vzdušje za slovensko stranko.

P. n. volilcem V. kurije!
(Edinost, 7. januarja 1901)

Volilni boj za V. kurijo je dovršen.

Da-si se je posrečilo našim nasprotnikom, se znanimi sredstvi zbrati večje število glasov, smete vendar pred celim svetom biti ponosni na moralno zmago, ki ste jo s poštenimi svojimi glasovi izbojevali. 6438 glasov v četrtek in 8414 glasov v nedeljo, oddanih slovenskemu kandidatu, so slovesen protest proti onim, ki pravijo, da nas ni, in ob enem glasen opomin tistim, ki nam odrekajo šole in druge pogoje narodnega življenja v Trstu.

Hvala Vam zato vsem, ki ste vkljub razsajajoči burji in vzlic strahovanju z nasprotniške strani pripomogli do tega lepega vspeha! Hvala Tebi, krasna okolica slovenska, ki si na vseh voliščih ponosno razvila slovensko zastavo; hvala Vam meščanom, ki ste, obdani od nasprotnikov, oddali svoje glasove za enako pravico vseh in s tem preprečili nameravano krivično afermacijo nasprotne stranke!

Hvala vsem in pogumno naprej! Bodočnost je naša.

V Trstu, na dan po svetih treh kraljih 1901.

Dr. Otokar Rybáč

Napoved Otokarja Rybáča glede boljše in svetlejše prihodnosti tržaških Slovencev se je uresničila tri leta kasneje, ko so Slovenci prvič prestopili prag "Narodnega doma" v samem mestnem središču.

Pomen te zgradbe za krepitev nacionalne identifikacije in samozavesti slovenskega življa v mestu je na dlani, še zlasti če pomislimo, da je bil prav "Narodni dom" ena prvih tarč italijanskega nasilja nad Slovenci in nad slovensko kulturo po prvi svetovni vojni.

"Narodni dom" je v času svojega obstoja predstavljal pravo središče kulturnega in političnega delovanja v tem času. Že iz samega pregleda prireditvev, ki so se zvrstile v tej zgradbi lahko razberemo, da je šlo za kraj, kjer so se politika, gospodarstvo in kulturna politika dopolnjevali v celoto, ki jo lahko označimo kot narodno delo.

Osebnost Otokarja Rybářa bi lahko označili prav kot sintezo navedenih značilnosti. Rybář je bil človek novega časa, ki se je zavedal potrebe po kapilarni politiki na različnih področjih.

Povzetek

Peter Rustja - Otokar Rybář v dunajskem parlamentu, I.-II.

Otokar Rybář se je rodil 12. septembra 1865 v Postojni kot sin češkega železniškega inženirja Jana Rybářa in Slovenke Emilije Mahorčič. Ko je bil star štiri leta, se je družina preselila na Dunaj, kjer je opravil celotno šolanje in leta 1889 dokončal študij prava.

Kot potomec narodnostno mešanega zakona je bil vse-slovansko usmerjen in kot dijak na Dunaju je stopil tako v češki Vidensky Sokol kot v Slovansko pevsko društvo. Prav na Dunaju se je nagnil k slovenstvu in se družil s slovenskimi študenti v akademskem društvu Slovenija. Dogajanje na Primorskem je spremljal z branjem "Edinosti". Značilni za njegovo politično usmerjenost sta bili sprejemanje jugoslovanske ideje in srbofilstvo. Kot nagrado za maturo si je Otokar Rybář značilno zaželel potovati v Beograd, to je v mesto, kjer je prav na koncu svojega življenja tudi delal in kjer je 12. januarja 1927 tudi umrl.

Že pred promocijo se je 3. maja 1888 zaposlil kot sodni praktikant pri deželnem sodišču v Trstu. V Trstu se je včlanil v Slavjansko čitalnico in Sokol. V tem času se je tudi začel ukvarjati s političnim delom na Primorskem. V tridesetletnem bivanju v Trstu je postal ne le priznan odvetnik, temveč se je uve-

ljavil na različnih področjih slovenskega organiziranega delovanja. Tudi v svojih parlamentarnih nastopih je na primer poudarjal svojo sokolsko pripadnost, poleg tega pa je bil aktiven na gospodarskem in kulturnem področju.

Vse omenjene ravni Rybářevega delovanja je idealno povezala rdeča nit narodnosti, in to v času, ko se je tudi v slovenskih krogih v Trstu močno uveljavljala socialistična ideja.

Obstoj in pomen slovenskega organiziranega delovanja na političnem področju sta zahtevala nov pristop vodstva, nena zadnje je bilo treba po volilnem porazu "Edinosti" na državno-zborskih volitvah leta 1897 osredotočiti vse sile v politično delo znotraj tržaškega mestnega in deželnega sveta.

V tem času so politično delo slovenskih narodnjakov vodili predstavniki intelektualnih poklicev, zlasti odvetniki, vendar pa se prav po zaslugi novega vodstva "Edinosti" v tem času organizira druga slovenska delavska organizacija, Nacionalna delavska organizacija, ki je - tako kot Delavsko podporno društvo v Nabergojevem času - pomenila vez narodnjaške elite s slovensko delavsko populacijo v Trstu. Dejstvo, da se je v Trst priseljevalo veliko število Slovencev zlasti zaradi ekonomskih razlogov in da je bil prav ta del prebivalstva najbolj izpostavljen asimilacijskemu pritisku italijanskega okolja, je narekovalo narodnjaški stranki ustrezno socialno politiko.

Seveda sta bila tako premisa kot cilj takega delovanja različna od vodil socialistične stranke, ki je v Trstu želela hegemonizirati delavsko vprašanje in ga vsaj navzven odtujiti od nacionalne kontrapozicije s poudarjanjem internacionalizma, ki pa se v "tržaški varianti" v vsakodnevnem življenju in na političnem področju ni bistveno razlikoval od nacionalnega pogleda italijanskih liberalcev.

Dejstvo, da je bilo slovensko delavstvo pomemben faktor za afirmacijo socialistov, je povzročalo, da je socialistična stran diskvalificiralo slovensko Nacionalno delavsko organizacijo kot emanacijo buržujške stranke, vzporedno s tem pa se je v tem času začela politična polarizacija med Slovenci v Trstu, ki je temeljila na zgoraj navedeni sintagmi.

Rybář je bil človek novega časa, ki se je zavedal potrebe kapilarne politike na različnih področjih.

Rybářevo politiko v dunajskem parlamentu, kjer je delal kot poslanec v letih 1907-18, bi zaradi omenjenih tem lahko označili tudi kot nadaljevanje prizadevanj Ivana Nabergoja, zlasti zaradi doslednega iskanja sogovornikov in podpornikov za zahteve tržaških Slovencev pri vseh slovenskih in slovanskih komponentah v parlamentu.

Že v prvem parlamentarnem nastopu je Rybář poudaril specifičnost slovenskega političnega delovanja tudi znotraj dunajskega parlamenta.

Šolsko vprašanje je bilo, podobno kot v času poslanskega delovanja Ivana Nabergoja, politično vprašanje, ki so ga tržaški Slovenci po sili razmer iz Trsta prenašali na Dunaj, saj v Trstu ni bilo ne posluha ne politične volje, da bi se vprašanje slovenske javne šole v Trstu rešilo.

Enakopravnost jezikov je bila ena izmed osrednjih tem v življenju monarhije. O tem se je razpravljalo ne le v zvezi s krajevnimi napisi in z večjezičnim uradovanjem v posameznih deželah, temveč tudi v zvezi z delom samega parlamenta, kjer se je na primer postavilo vprašanje enakopravnega odnosa do vseh jezikov monarhije v stenografskih protokolih parlamentarnega dela. Rybář se je glede tega vprašanja pridružil protestu čeških poslancev ter utemeljeval svoje stališče na podlagi prav-

nih argumentov. Sicer pa se je Rybář v svojih poslanskih nastopih večkrat kritično obračal tudi do čeških politikov, zlasti do radikalcev, ki so s svojo politiko postavljali v dvom skupni slovenski politični nastop.

Rybářevi govori proti češkim radikalcem so razburili češko javnost, tako da so mu očitali celo sovraštvo do Čehov. Sicer pa je Rybář v parlamentu ponosno nastopal kot Slovenec, a tudi ni skrival svojega češkega pokolenja. V parlamentu je poudaril tudi svojo sokolsko pripadnost ter udeležbo na sokolskem zletu v Pragi.

Ljudska štetja so vsakih deset let še dodatno postavljala v ospredje vprašanje ne le etnične pripadnosti posameznikov, temveč, kot je tržaški magistrat skušal dokazovati, tudi večinske italijanske identitete mesta. Leta 1911 je Slovencem v Trstu uspelo doseči revizijo ljudskega štetja, in to zaradi očitnih nepravilnosti, ki so se zrcalile v statističnem pregledu. Nanje so opozarjali tako članki "Edinosti" kot Rybářevi posegi v parlamentu. Izkazalo se je, da je leta 1910 živelo v tržaški občini 56.926, in ne 37.063 Slovencev.

Nerešena vprašanja na šolskem in upravnem področju v zvezi z uporabo slovenščine v Trstu so odmevala tudi na Dunaju, in sicer v poslanskih razpravah, v katere sta posegala tako italijanski nacionalno liberalni poslanec iz Trsta Pitacco kot Rybář.

Prva svetovna vojna je začasno prekinila delovanje parlamenta na Dunaju. Leta 1917 pa se je obnovilo. Iz poslanskih posegov in interpelacij Otokarja Rybářa iz tega časa prihaja vse bolj do izraza potreba po zaščitnih mehanizmih pravne države. Prav zaradi tega se je Rybář na primer zavzemal za neodvisnost poslancev in ohranjanje poslanske imunitete.

V zadnjem poslanskem govoru se je Rybář ponovno odločil, da začne poseg v slovenskem jeziku, v nadaljevanju pa je v bistvu zaključil poglavje nastopov slovenskih tržaških poslancev v dunajskem parlamentu. Čas je namreč že odločil, da takega poslanca na Dunaju ne bo več. Rybář je svoj zadnji poslanski nastop zaključil z željo: “Tudi mi polagamo svojo usodo v Wilsonove roke, tudi mi upamo in pričakujemo od Wilsonovega nastopa srečno in ugodno rešitev našega vprašanja.”

Riassunto

Peter Rustja - Otokar Rybář al Parlamento di Vienna, I-II

Otokar Rybář nacque a Postojna il 12 settembre 1865. Il padre Jan Rybář, ingegnere ferroviario, era ceco, la madre Emilija Mahorčič, slovena. La sua famiglia si trasferì a Vienna quando egli aveva quattro anni e lì compì gli studi conseguendo la laurea in giurisprudenza nel 1889.

Di famiglia di nazionalità mista, si orientò al panslavismo e negli anni studenteschi a Vienna fece parte del ceco Vidensky Sokol e dell'Associazione corale slava. A Vienna si avvicinò al mondo sloveno unendosi agli studenti dell'associazione accademica Slovenija e seguendo gli avvenimenti nel litorale sloveno dagli articoli dell'Edinost. Caratterizzano il suo orientamento politico l'adesione all'idea jugoslava e la serbofilia. Come premio per l'esame di maturità volle visitare Belgrado, città in cui lavorò negli ultimi anni della sua vita e dove pure morì nel 1927.

Ancor prima di aver concluso gli studi giuridici, il 3 maggio 1888 divenne praticante al Tribunale di Trieste. A Trieste si iscrisse alla Slavjanska čitalnica e al Sokol e cominciò ad interessarsi alla politica del Litorale. Nella permanenza trentennale a Trieste si distinse come avvocato e si affermò pure in diversi campi dell'attività slovena organizzata. Nei suoi interventi al

Parlamento metteva in rilievo l'appartenenza al Sokol, inoltre era attivo nel campo economico e culturale. Proprio quando il pensiero socialista si stava diffondendo largamente anche nei circoli sloveni di Trieste, tutte queste sue attività erano collegate idealmente dal filo conduttore dell'appartenenza etnica.

L'importanza dell'attività politica slovena organizzata ed il suo sviluppo richiedevano un nuovo approccio da parte dei suoi leader e inoltre dopo la sconfitta dell'Edinost nelle elezioni parlamentari del 1897 era necessario concentrare ogni energia nell'attività politica all'interno del Consiglio comunale e della Dieta regionale di Trieste. Allora l'attività politica degli sloveni era guidata dai rappresentanti delle professioni intellettuali, soprattutto dagli avvocati, tuttavia grazie al nuovo direttivo dell'Edinost si stava organizzando una nuova associazione operaia slovena, la Nacionalna delavska organizacija, che - come al tempo del Nabergoj il Delavsko podporno društvo - fungeva da legame tra l'élite patriottica e la popolazione operaia slovena a Trieste. In quell'epoca la città richiamava un grande numero di Sloveni, specialmente per motivi economici, e poichè proprio questa parte della popolazione era particolarmente soggetta all'assimilazione all'ambiente italiano il partito sloveno si prefisse un'adeguata politica sociale. Naturalmente tanto la premessa che l'obiettivo di tale attività erano diversi dai fini del partito socialista che voleva detenere l'egemonia nel movimento operaio e svincolarlo, almeno all'apparenza, dalle contrapposizioni nazionali puntando sull'internazionalismo che nella "variante triestina" nella vita quotidiana e in politica però non differiva sostanzialmente dalle posizioni nazionali dei liberali italiani.

Gli operai sloveni erano un fattore essenziale per l'affermarsi dei socialisti che perciò screditavano la Nacionalna delavska organizacija quale emanazione di un partito borghese. Nel contempo tra gli sloveni a Trieste iniziò allora la polarizzazione politica che si fondava sul menzionato sintagma.

Il Rybář era un uomo dei tempi nuovi, conscio della necessità di una politica capillare nei diversi campi d'azione. Per i temi menzionati potremmo considerare il suo modo di agire quale deputato nel Parlamento dal 1907 al 1918 una continuazione dell'impegno politico di Ivan Nabergoj, soprattutto nel cercare collaboratori e sostenitori delle richieste degli Sloveni di Trieste in tutte le componenti slovene e in genere slave del Parlamento.

Già nel suo primo intervento il Rybář rilevò che l'attività politica slovena era specifica anche nel parlamento viennese.

Il problema scolastico era un problema politico come al tempo del deputato Nabergoj, problema che gli sloveni, costretti dalle circostanze, sollevavano a Vienna, dato che a Trieste mancavano l'interesse e la volontà politica di risolvere il problema dell'apertura di scuole pubbliche slovene.

L'eguaglianza delle lingue era un tema primario dell'impero austro-ungarico. Se ne discuteva non solo riguardo le indicazioni toponomastiche e l'uso delle diverse lingue negli uffici nelle singole regioni, ma anche riguardo l'attività dello stesso Parlamento dove, ad es., si poneva il problema dell'eguaglianza di tutte le lingue della monarchia nei resoconti stenografici dell'attività parlamentare. Il Rybář a proposito di tale problema si uní alle richieste dei deputati cechi motivando il suo punto di vista con argomenti giuridici. In altre occasioni spesso nei suoi

interventi criticava i politici cechi, soprattutto i radicali che mettevano in pericolo l'azione politica comune degli Slavi.

Tali critiche ai radicali cechi turbavano l'opinione pubblica ceca che lo accusava di ostilità nei suoi confronti. Interveneva con fierezza quale deputato sloveno, non nascondendo però la sua ascendenza ceca. Faceva notare la sua appartenenza al Sokol e la partecipazione al raduno internazionale dei Sokol a Praga.

I censimenti decennali a Trieste non mettevano in risalto soltanto il problema dell'appartenenza etnica dei singoli cittadini ma anche l'identità italiana della città che il Comune cercava di dimostrare. Nel 1911 gli Sloveni di Trieste riuscirono ad ottenere la revisione del censimento per evidenti irregolarità nel suo svolgimento, evidenziate sia dagli articoli dell'Edinost sia dagli interventi del Rybář in Parlamento. La revisione dimostrò che nel 1910 vivevano nel comune di Trieste 56.926 e non 37.063 Sloveni.

L'eco dei problemi insoluti in campo scolastico e amministrativo riguardo l'uso della lingua slovena a Trieste giunse anche a Vienna e precisamente nelle discussioni dei deputati, alle quali intervenivano sia il deputato nazional-liberale triestino Pitacco sia il Rybář.

La prima guerra mondiale interruppe temporaneamente l'attività del Parlamento di Vienna che riprese nel 1917. Negli interventi e nelle interpellanze di quel periodo Rybář più volte chiese il rispetto dello stato di diritto. Proprio per tale motivo il Rybář si prodigò, ad es., per mantenere l'autonomia dei deputati e la loro immunità parlamentare.

Il Rybář decise nuovamente di iniziare il lingua slovena il suo ultimo intervento e così in pratica concluse il capitolo degli

interventi dei deputati sloveni triestini nel parlamento di Vienna. Il tempo aveva infatti già decretato che a Vienna non ce ne sarebbero più stati. Il Rybář concluse il suo intervento esprimendo il desiderio: “Anche noi rimettiamo la nostra sorte nelle mani di Wilson, anche noi speriamo e attendiamo una felice e propizia soluzione dei nostri problemi dalla mediazione di Wilson.”

(Traduzione di Neda Abram)

Zusammenfassung

Peter Rustja - Otokar Rybář im Wiener Parlament, I-II

Otokar Rybář wurde am 12. September 1865 als Sohn des tschechischen Eisenbahningeneurs Jan Rybář und der Slowenin Emilija Mahorčič geboren. Als er vier Jahre alt war, übersiedelte die Familie nach Wien, wo Rybář zur Schule ging und im Jahr 1889 das Studium der Rechtswissenschaften abschloss.

Otokar Rybář war als Nachfahre einer ethnisch gemischten Familie panslawistisch orientiert und trat in seiner Schulzeit in Wien dem tschechischen Vidensky Sokol und dem Slawischen Singverein bei. Doch wandte sich Rybář gerade in Wien dem Slowenentum zu und unterhielt Kontakte mit slowenischen Studenten im akademischen Verein Slovenija. Das Geschehen im Küstenland verfolgte er durch die Lektüre der Zeitschrift Edinost. Charakteristisch für seine politische Haltung waren die jugoslawische Idee und seine serbophile Einstellung. Als Anerkennung für seine Matura wünschte sich Otokar Rybář eine Reise nach Beograd; dies war die Stadt, in der Rybář in seinem letzten Lebensabschnitt wirkte und wo er am 12. Jänner 1927 verstarb.

Noch vor seiner Promotion nahm Rybář am 3. Mai 1888 eine Stelle als Gerichtspraktikant beim Landesgericht in Triest an. Er trat der Slavjanska čitalnica und dem Sokol bei. Dies war

auch der Anfang seiner politischen Tätigkeit im Küstenland. In seiner dreißigjährigen Amtszeit in Triest war Rybář nicht nur ein anerkannter Anwalt, er wirkte auch in verschiedenen Bereichen der slowenischen Organisationen mit. Sogar bei seinen parlamentarischen Auftritten betonte Rybář stolz seine Mitgliedschaft beim Sokol, er war auch auf wirtschaftlichem und kulturellem Gebiet aktiv.

Alle erwähnten Tätigkeitsbereiche, in denen Rybář wirkte, wurden durch die nationale Idee wie durch einen roten Faden verbunden, und das in einer Zeit, in der sich in slowenischen Kreisen in Triest die sozialistische Idee stark durchzusetzen begann.

Die Existenz und Bedeutung eines organisierten slowenischen politischen Auftritts verlangte von der politischen Führung eine Neuorientierung; diese wurde nicht zuletzt nach der Wahlniederlage der Edinost bei den Parlamentswahlen im Jahr 1897 notwendig, da man doch fortan alle Kräfte in die Arbeit im Landtag und im Stadtrat Triests konzentrieren musste.

In dieser Zeit wurde die politische Arbeit von Vertretern intellektueller Berufe getragen, besonders von Anwälten, dank der neuen Führung der Edinost entstand jedoch eine zweite slowenische Arbeiterorganisation (Nacionalna delavska organizacija), die - ähnlich wie der Verein zur Unterstützung der Arbeiter (Delavsko podporno društvo) in der Zeit von Ivan Nabergoj - eine Verbindung zwischen der nationalen Elite und der Arbeiterbevölkerung in Triest darstellte.

Die Tatsache, dass sich viele Slowenen aus ökonomischen Gründen in Triest ansiedelten und dieser Teil der Bevölkerung dem Assimilationsdruck durch die italienische Umgebung am stärksten ausgesetzt war, zwang die nationale Partei zu einer

sozialen Politik. Natürlich unterschieden sich sowohl die Prämisse als auch die Ziele dieser politischen Arbeit von den Leitlinien der sozialistischen Partei, die in Triest die führende Rolle in der Arbeiterfrage zu übernehmen und diese von der nationalen Kontraposition durch die Betonung des Internationalismus zu trennen versuchte. In der "Triestiner Variante" unterschied sich der Internationalismus der Triestiner Sozialisten im alltäglichen Leben und im politischen Bereich kaum von den nationalen Ansichten der italienischen Liberalen.

Das slowenische Arbeitertum war ein wichtiger Faktor für die Affirmation der Sozialisten, was dazu führte, dass sie die slowenische Nationale Arbeiterorganisation als Emanation der bürgerlichen Partei disqualifizierten, gleichzeitig begann in dieser Zeit die politische Polarisierung unter den Slowenen in Triest, die ihren Ursprung in den angeführten Tatsachen hatte.

Rybář war ein Mensch der neuen Zeit, der die Notwendigkeit der Schaffung eines politischen Netzwerks in verschiedenen Bereichen sah.

Rybářs Politik im Wiener Parlament, in dem er in den Jahren 1907–1918 als Abgeordneter tätig war, könnte man - in Anbetracht der Themen, die er behandelte - als eine Weiterführung der Politik von Ivan Nabergoj bezeichnen, vor allem wegen der konsequenten Suche nach Mitstreitern und Unterstützern für die Anliegen der Triestiner Slowenen bei allen slowenischen und slawischen Komponenten im Parlament.

Schon in seiner ersten Parlamentsrede betonte Rybář die Spezifik der slowenischen politischen Arbeit innerhalb des Wiener Parlaments. Die Schulfrage war - ähnlich wie in der Zeit, als der Abgeordnete Ivan Nabergoj politisch tätig war - eine Frage, die von den Triestiner Slowenen nach Wien

getragen wurde, sah man doch in Triest keine Möglichkeit angehört zu werden, und auch keinen politischen Willen, die Frage der öffentlichen Schulen in Triest zu lösen.

Die Gleichheit der Sprachen war nur eines der zentralen Probleme in der Zeit der Monarchie. Darüber wurde nicht nur im Zusammenhang mit Ortstafelaufschriften und der Mehrsprachigkeit bei Ämtern in den einzelnen Ländern diskutiert, sondern auch im Zusammenhang mit der Parlamentsarbeit, wo sich z. B. die Frage der Gleichberechtigung aller Sprachen der Monarchie in den stenographischen Protokollen stellte. Rybář schloss sich in dieser Frage dem Protest tschechischer Abgeordneter an und bekräftigte seine Haltung aufgrund juristischer Argumente. In seinen Parlamentsantritten äußerte sich Rybář öfters kritisch zu tschechischen Politikern, vor allem zu den Radikalen, die mit ihrer Politik den gemeinsamem politischen Auftritt der Slawen infrage stellten.

Rybářs Äußerungen über die tschechischen Radikalen erregten großes Aufsehen und man warf ihm sogar Feindseligkeit gegenüber den Tschechen vor. Rybář trat im Parlament zwar als stolzer Slowene auf, er verneinte jedoch seine tschechischen Wurzeln nicht. Im Parlament erwähnte er auch seine Mitgliedschaft beim Sokol und seine Teilnahme an der Sokol-Versammlung in Prag.

Die Volkszählungen, die alle zehn Jahre durchgeführt wurden, stellten nicht nur die Frage der ethnischen Zugehörigkeit der einzelnen Bewohner in den Vordergrund, sondern auch die ethnische Identität der Stadt. Das Triestiner Magistrat war bestrebt, der Stadt mehrheitlich italienische Identitäten zu zuordnen.

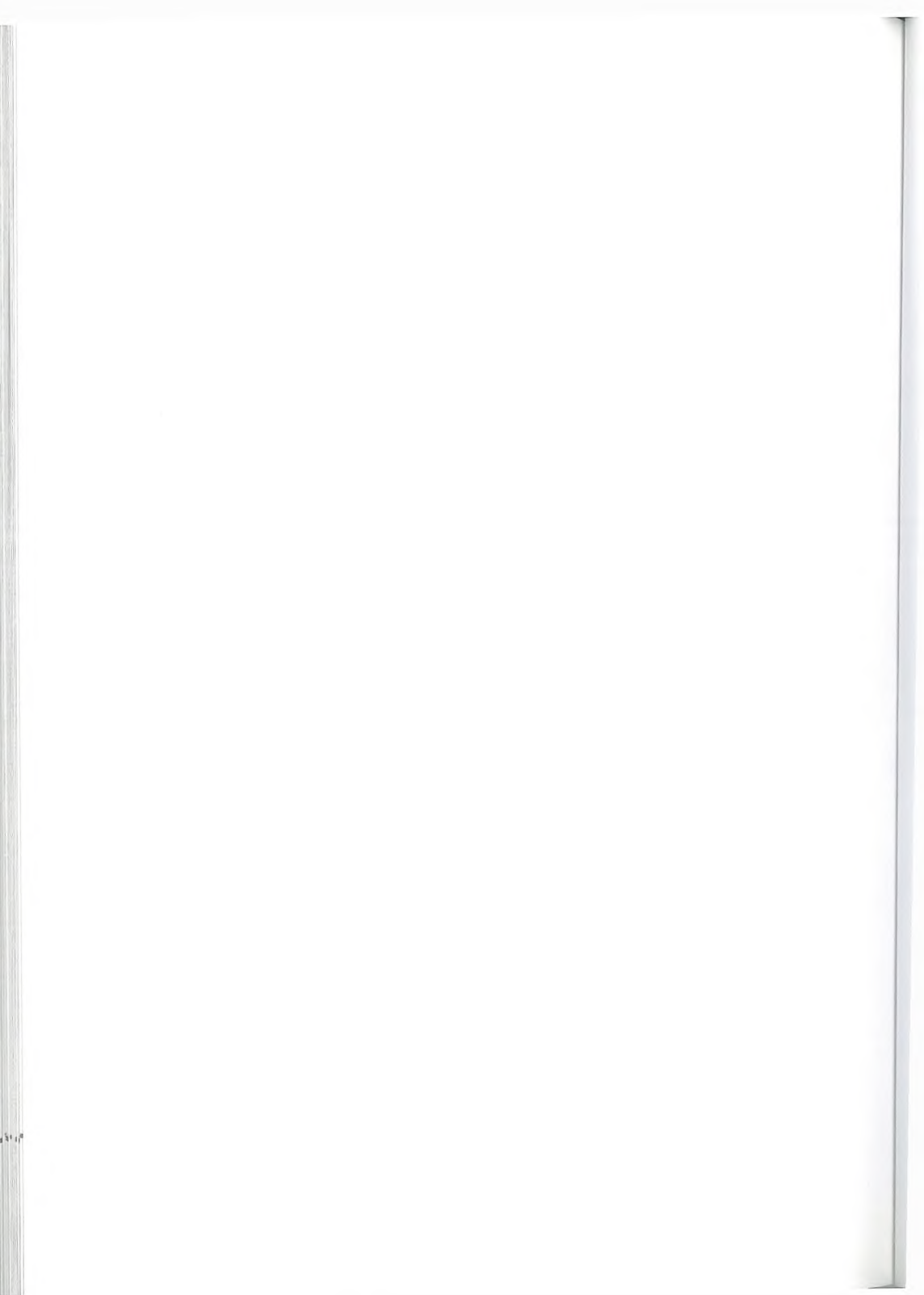
Wegen augenscheinlicher Unrichtigkeiten, die durch statistische Angaben bekräftigt wurden, gelang es den Slowenen in Triest im Jahr 1911 eine Revision der Volkszählung zu erzwingen. Auf diese beriefen sich sowohl die Zeitschrift *Edinost* als auch Rybář in seinen Parlamentsreden. Es stellte sich nämlich heraus, dass im Jahr 1910 in der Gemeinde Triest 56.926 und nicht 37.063 Slowenen lebten.

Die ungeklärten Fragen des Gebrauchs der slowenischen Sprache im Bereich des Schul- und Amtswesens fanden in Wien ihren Widerhall, und zwar in den Parlamentsdebatten, in die der italienische Gesandte der Triestiner nationalen Liberalen Partei Pitacco und Rybář eingriffen.

Durch den Ausbruch der ersten Weltkriegen wurde die Parlamentsarbeit unterbrochen. Sie wurde im Jahr 1917 wieder aufgenommen. Aus den Parlamentsreden von Otokar Rybář in dieser Zeit ist die Notwendigkeit von Schutzmechanismen eines Rechtsstaates ersichtlich. Rybář setzte sich auch für die Unabhängigkeit und die Immunität der Parlamentarier ein.

In seiner letzten Parlamentsrede entschloss sich Rybář neuerlich, seine Rede in slowenischer Sprache zu beginnen. Seine Ausführungen bilden den Abschluss der Auftritte slowenischer Abgeordneter aus Triest im Wiener Parlament. Die Zeit hatte entschieden, dass es einen solchen Gesandten niemals mehr geben wird. Rybář schloss seine Rede mit den Worten: „Auch wir legen unser Schicksal in Wilsons Hände, auch wir erhoffen und erwarten von Wilsons politischem Auftritt eine glückliche und günstige Lösung unserer Frage.“

(Übersetzung: Martina Piko)

Resumé

Peter Rustja - Otokar Rybář v parlamentu ve Vídni, I-II

Otokar Rybář se narodil 12. září 1865 v Postojně do rodiny českého železničního inženýra Jana Rybáře a Slovinky Emilije Mahorčičové. Když mu byly čtyři roky, přestěhovala se celá rodina do Vídně. Tam absolvoval povinnou školní docházku a roku 1889 řádně ukončil studium práv.

Jako potomek národnostně smíšeného manželství byl orientován všeslovansky a již jako student vstoupil do českého Vídeňského Sokola i Slovanského pěveckého spolku. Právě ve Vídni se nadchnul pro slovinství a udržoval přátelské vztahy se slovinskými studenty v akademickém spolku Slovenija. Dění v Přímoří sledoval čtením listu Edinost (*Jednota*). Pro Rybářovu politickou orientaci bylo charakteristické přijetí jihoslovanské ideje a srbofilství. Jako odměnu za maturitu si Otokar Rybář přál příznačně cestu do Bělehradu, tedy tam, kde na sklonku svého života také pracoval a 12. ledna 1927 zemřel.

Již před promocí byl od 3. května 1888 zaměstnán jako soudní koncipient u zemského soudu v Terstu. Tam se stal členem Slovanské čítárny a Sokola. Tehdy se také začal zajímat o politické dění v Přímoří. Za třicet let pobytu v Terstu se stal nejen uznávaným advokátem, ale prosadil se i v různých oblastech slovinského organizovaného života. Při svých vystoupeních v parlamentu například hrdě zdůrazňoval svou sokolskou příslušnost, mimo to však byl aktivní i v hospodářské a kulturní sféře.

Všechny zmiňované úrovně Rybářova působení ideově propojila červená nit národnosti, a to v době, kdy se také ve slovinských kruzích v Terstu silně uplatňovala socialistická idea.

Existence a význam slovinského organizovaného života v politice si žádaly nový přístup vedení.

Po volební porážce Edinosti v parlamentních volbách roku 1897 bylo nutné soustředit veškeré síly na politickou práci v rámci terstské městské a zemské rady. Tehdy vedla politickou aktivitu slovinských národovců inteligence, zejména advokáti, avšak právě zásluhou nového vedení Edinosti se v této době vytváří druhá slovinská dělnická organizace, Nacionální dělnická organizace, která - stejně jako Dělnický podpůrný spolek v době Nabergeje - znamenala spojení národovecké elity se slovinskou dělnickou populací v Terstu. Skutečnost, že se do Terstu stěhovalo velké množství Slovinců zvláště z ekonomických důvodů a že byla právě tato část obyvatelstva nejvíce vystavena asimilačnímu tlaku italského prostředí, diktovala národovecké straně příslušnou sociální politiku.

Samozřejmě se premisa i cíl takového směru lišily od vodítek socialistické strany, která chtěla v Terstu hegemonizovat dělnickou otázku a alespoň navenek ji odcizit od nacionální kontrapozice zdůrazňováním internacionalismu, který se však v "terstské verzi" ve všedním životě a v politické oblasti nijak zásadně nelišil od nacionálního pohledu italských liberálů.

Skutečnost, že slovinské dělnictvo bylo významným faktorem pro afirmaci socialistů, měla za následek, že socialistická strana diskvalifikovala slovinskou Nacionální dělnickou organizaci jako emanaci buržoazní strany, čímž se spustila politická polarizace Slovinců v Terstu, která byla založena na výše uvedeném syntagmatu.

Rybář byl ovšem člověk nové doby a uvědomoval si potřebu kapilární politiky na různých úrovních.

Rybářovu politiku ve vídeňském parlamentu, kde působil jako poslanec v letech 1907-18, bychom vzhledem ke zmiňovaným tématům mohli označit za pokračování úsilí Ivana Nabergeje, protože i on intenzivně vyhledával obhájce a příznivce požadavků terstských Slovinců mezi všemi slovinskými a slovanskými složkami v parlamentu.

Již při prvním parlamentním vystoupení zdůraznil Rybář specifickou slovinského politického působení i v rámci vídeňského parlamentu.

Otázka školství byla podobně jako v době poslaneckého mandátu Ivana Nabergeje politikum, které terstští Slovinci vzhledem k panujícím poměrům v Terstu přenášeli do Vídně, neboť v Terstu nevládla ochota ani taková politická konstelace, aby se zde otázka slovinské veřejné školy mohla řešit.

Rovnoprávnost jazyků byla jedním z ústředních témat v životě monarchie. Jednalo se o ní nejen v souvislosti s místními popisnými tabulemi a vícejazyčnou administrativou v jednotlivých zemích, nýbrž také v souvislosti s prací samotného parlamentu, kde se například otevřela otázka rovnoprávného vztahu ke všem jazykům monarchie ve stenografických protokolech o práci parlamentu. Rybář se v této věci připojil k protestům českých poslanců a své stanovisko zdůvodňoval právními argumenty. Jinak se však Rybář ve svých poslaneckých vystoupeních na české politiky obrátil několikrát také kriticky, zvláště proti radikálům, kteří svou politikou zpochybňovali celkové slovanské politické vystupování.

Rybářovy projevy proti českým radikálům pobouřily českou veřejnost, která mu dokonce vyčítala nenávisť k Čechům. Rybář v parlamentu uvědoměle vystupoval jako Slovinec,

ačkoliv netajil ani svůj český původ. V parlamentu zdůraznil například svou účast na sokolském sletu v Praze.

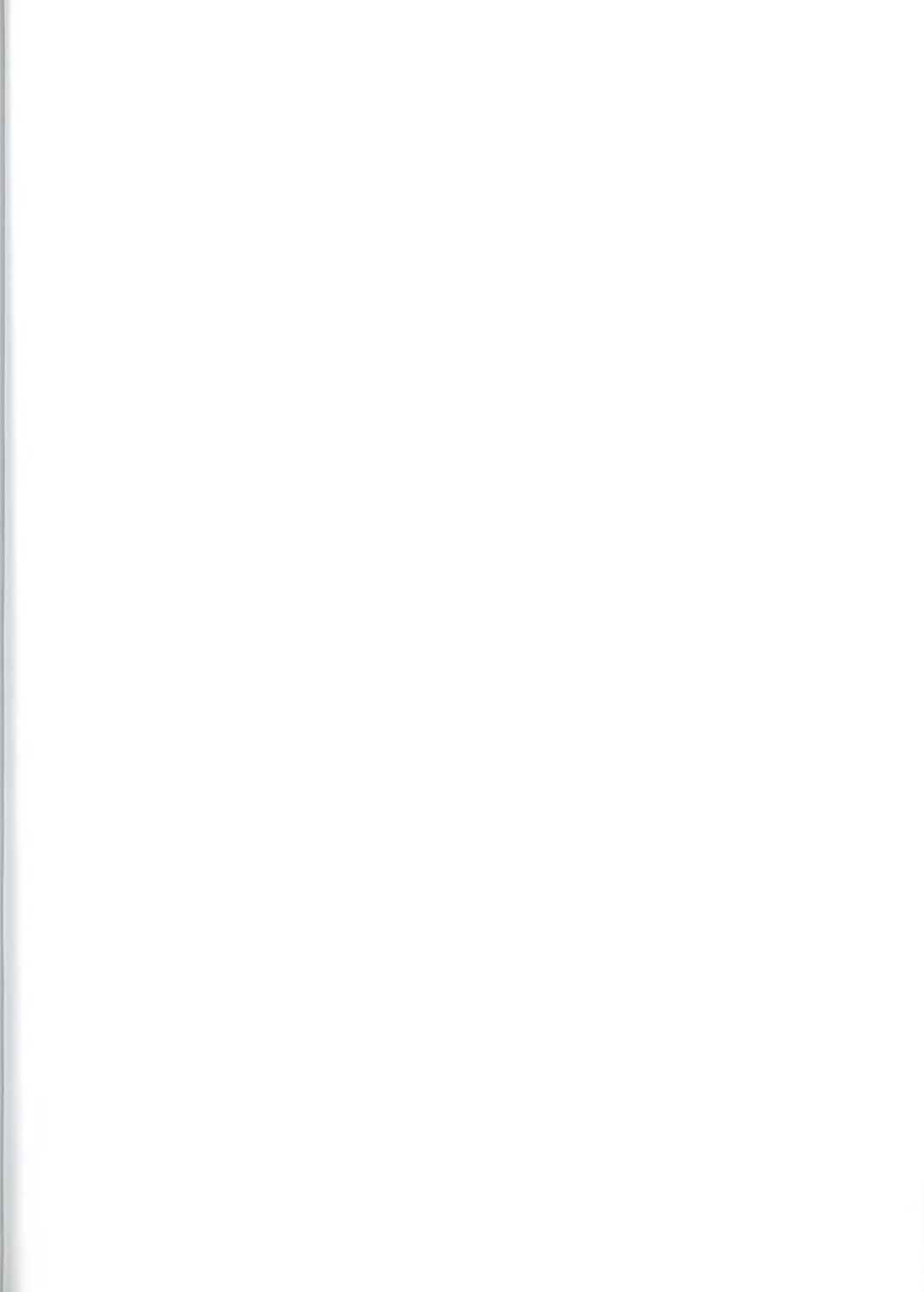
Sčítání lidu, které probíhalo každých deset let, kladlo do popředí nejen otázku etnické příslušnosti jednotlivců. Terstský magistrát se při něm pokoušel dokazovat také většinou italskou identitu města. Roku 1911 se Slovincům v Terstu podařilo dosáhnout revize sčítání lidu, a to kvůli zjevným nesrovnalostem, které se objevily ve statistickém přehledu. Upozorňovaly na ně jak články listu *Edinost*, tak i Rybářovy projevy v parlamentu. Ukázalo se, že roku 1910 žilo v terstské obci 56.926 Slovinců, nikoliv 37.063.

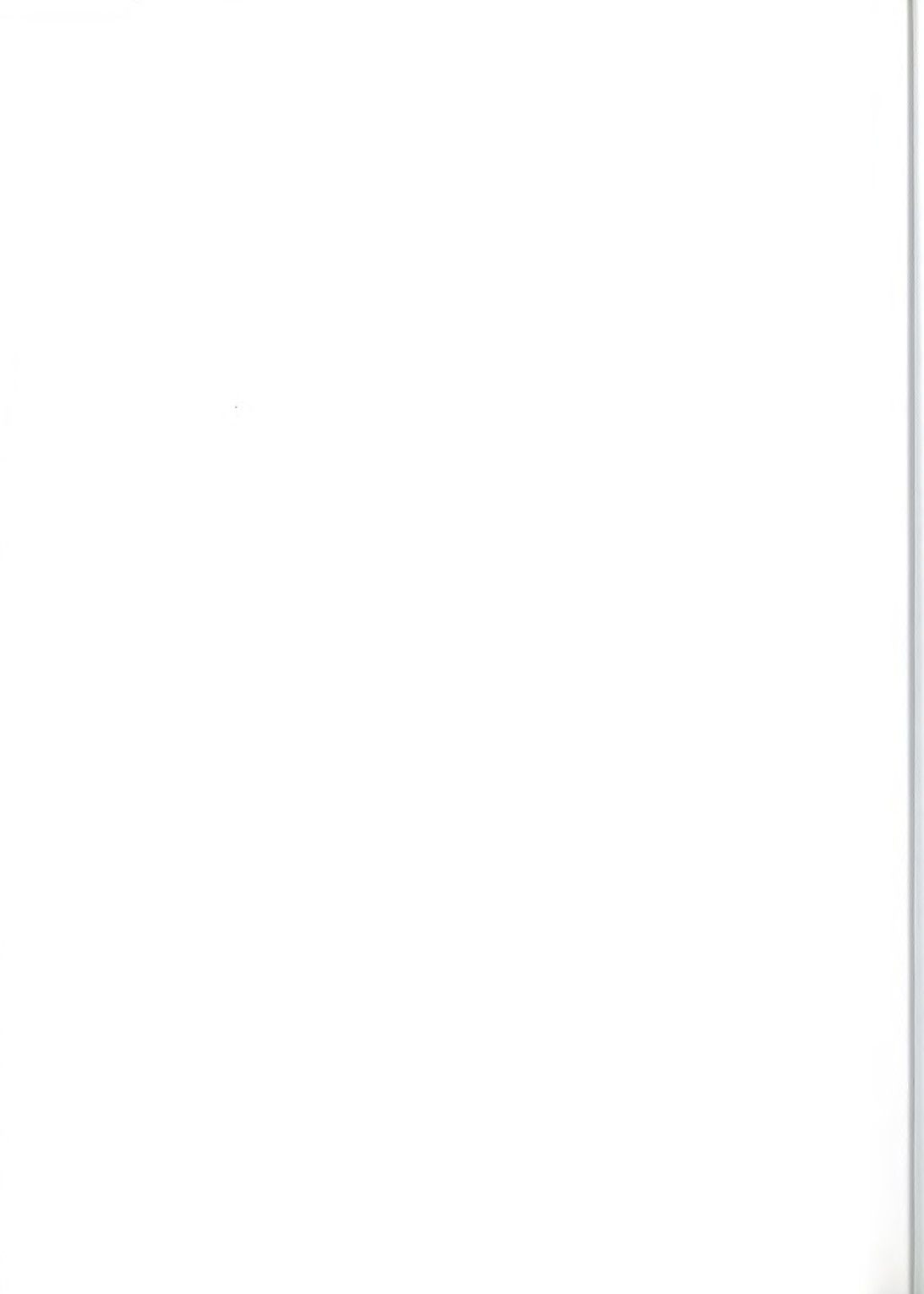
Nevyřešené otázky školství a správy a problematiky používání slovinštiny v Terstu se ozývaly také ve Vídni, a to v poslaneckých rozpravách, do nichž vstupoval jak italský nacionálně-liberální poslanec z Terstu Pitacco, tak Rybář.

První světová válka dočasně ochromila činnost parlamentu ve Vídni. Parlament pokračoval v práci od roku 1917. Z poslaneckých projevů a interpelací Otokara Rybáře v této době vyplývá stále větší potřeba ochranných mechanismů právního státu. Právě proto se Rybář zasazoval například o nezávislost poslanců a zachování poslanecké imunity.

V posledním poslaneckém projevu se Rybář znovu rozhodl, že ho pronese ve slovinštině. Tak uzavřel kapitolu vystoupení slovinských poslanců z Terstu ve vídeňském parlamentu. Dějiny totiž rozhodly o tom, že se tito poslanci ve Vídni už neobjevili. Rybář své poslední vystoupení ukončil přáním: “Také my vkládáme svůj osud do Wilsonových rukou a také my doufáme a očekáváme od Wilsonova vystoupení št’astné a příznivé řešení naší otázky.”

(Přeložil: David Blažek)

Knjige Krožka Virgil Šček

Krožek za družbena vprašanja Virgil Šček je v tem nizu priročnikov že izdal naslednje knjige:

1991

1. *Občinski upravitelji pred novimi nalogami: statuti občin in jezikovne manjšine.*
2. *Zakon št. 142/1990: Reforma krajevnih uprav. Prevod v slovenščino in slovar upravnih izrazov.*
3. *Deželni zakon o prispevkih za naše kulturne ustanove. Kako do odobritve, kaj vsebuje, kako se ga bomo posluževali.*
4. *Za pravičen zaščitni zakon. Pripombe k vladnemu osnutku zakona za zaščito slovenske manjšine.*

1992

5. *Deželni zakon št. 52/1991: Urbanistični zakon. Prevod v slovenščino.*
6. *Zakon o Krasu.*
7. *Statuti krajevnih uprav in slovenska manjšina.*

1993

8. *Adrijan Pahor: Il crepuscolo del TLT e i partiti autonomi sloveni (1952-1954).*
9. *Bruna Ciani: Trieste 1954-1956: il Memorandum d'Intesa e i gruppi politici autonomi sloveni.*
10. *Narodnopolitični seizmograf. Dokumenti o samostojnem političnem nastopanju Slovencev v Italiji 1975-1992.*
11. *Tutela delle minoranze e standard internazionali (I parte).*

1994

12. *Nadja Maganja: Trieste 1945-1949: Nascita del movimento politico autonomo sloveno.*
13. *Aleš Brečelj: I gruppi politici autonomi sloveni a Trieste 1949-1952.*
14. *Tutela delle minoranze e standard internazionali (II parte).*
15. *Marko Tavčar: Virgil Šček v parlamentu - Discorsi parlamentari dell'on. Virgil Šček.*

1995

16. *Rafko Dolhar: Leva sredina in tržaški Slovenci - I. del.*
17. *Irena Šumi - Salvatore Venosi: Govoriti slovensko v Kanalski dolini.*
18. *Posvet o kraškem parku / Convegno sul Parco del Carso.*
19. *Piero Purini: Trieste 1954-1963. Dal Governo Militare Alleato alla Regione Friuli-Venezia Giulia.*

1996

20. *Robi Sturman: Le associazioni e giornali sloveni a Trieste dal 1848 al 1890.*
21. *Egon Pelikan: Engelbert Besednjak v parlamentu - Discorsi parlamentari dell'on. Engelbert Besednjak.*

1997

22. *Rafko Dolhar: Leva sredina in tržaški Slovenci - II. del.*
23. *Boris Bandelj: Katoliška socialno politična misel Virgila Ščeka.*
24. *Egon Pelikan: Josip Vilfan v parlamentu - Discorsi parlamentari dell'on. Josip Vilfan.*

1998

25. *Vida Valenčič: Evropa narodov.*
26. *Ivo Jevnikar: Slovenija in manjšine.*
27. *Milica Kacin Wohinz: Lavrenčič, Podgornik in Stanger v parlamentu - Discorsi parlamentari degli on. Lavrenčič, Podgornik e Stanger.*

1999

28. *Peter Rustja: Med Trstom in Dunajem. Ivan Nabergoj v avstrijskem državnem zboru (1873-1897). (Soizdajatelj: Zgodovinski časopis, Ljubljana.)*
29. *Vida Valenčič: Politica e minoranze: amore o indifferenza? (I parte)*
30. *Vida Dolhar: Kanalska dolina in slovenska kultura.*

2000

31. *Mario Gariup: Opcija za tretji rajh v Kanalski dolini. (Soizdajatelj: Zadruga Dom, Čedad.)*
32. *Vida Valenčič: Politica e minoranze: amore o indifferenza? (II parte)*
33. *Erik Dolhar: Prelomnost Osimskih sporazumov.*

2001

34. *Peter Rustja: Otokar Rybář v dunajskem parlamentu - I. del. (Soizdajatelj: Zgodovinski časopis, Ljubljana.)*
35. *Narodnopolitični seizmograf - II. del. Dokumenti o samostojnem političnem nastopanju Slovencev v Italiji 1992-2001.*

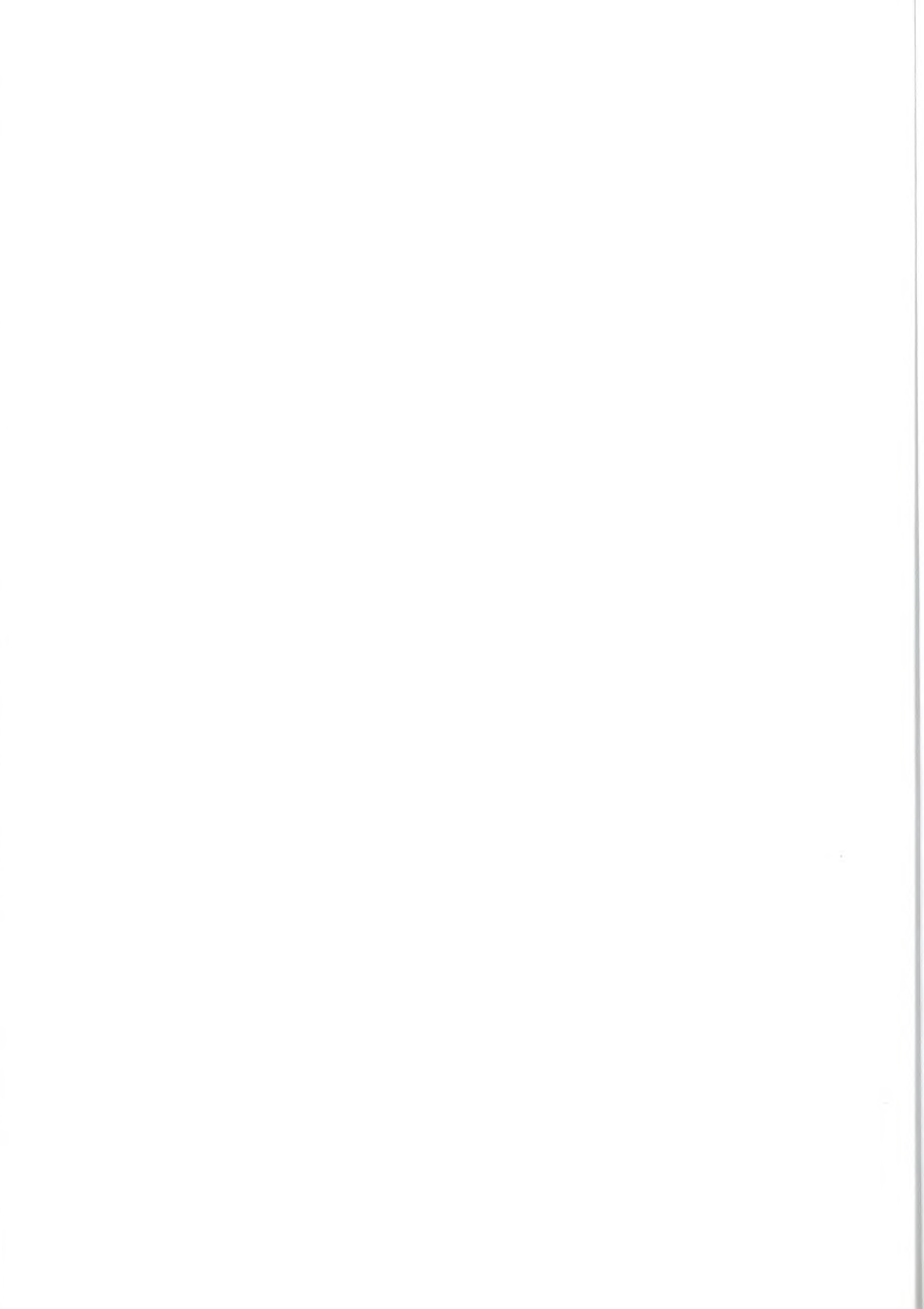
ZBIRKA ZGODOVINSKEGA ČASOPISA

Na upravi *Zgodovinskega časopisa* (SI-1000 Ljubljana, Aškerčeva 2, telefon (+386-1) 2411 200, e-pošta: zgodovinski.casopis@uni-lj.si) lahko naročite naslednje zvezke knjižne zbirke ZČ:

1. **Edvard Kardelj-Sperans in slovensko zgodovinopisje.** Zbornik razprav. 1980, 44 str. – 320 SIT.
2. **Franc Šebjanič: Šolnik in domoljub Adam Farkaš (1730-1786).** 1982 (ponatis 1999), 28 str. – 320 SIT.
3. **Zgodovina denarstva in bančništva na Slovenskem.** Zbornik razprav. 1987, 134 str. – 960 SIT.
4. **Dušan Kos: Bela krajina v poznem srednjem veku.** 1987, 76 str. – 600 SIT.
5. **Janez Cvirn: Boj za Celje. Politična orientacija celjskega nemštva 1861-1907.** 1988, 88 str. – 640 SIT.
6. **Predrag Belić: Prva tri desetletja jezuitov in Slovenci (1546-1569).** 1989, 40 str. – 320 SIT.
7. **Marta Verginella: Družina v Dolini pri Trstu v 19. stoletju.** 1990, 36 str. – 280 SIT.
8. **Rajko Bratož: Vpliv oglejske cerkve na vzhodnoalpski in predalpski prostor od 4. do 8. stoletja.** 1990, 72 str. + pril. – 560 SIT.
9. **Petra Svoltjšak: Slovenski begunci v Italiji med prvo svetovno vojno.** 1991, 56 str. – 400 SIT.
10. **Bogo Grafenauer: Oblikovanje severne slovenske narodnostne meje.** 1994, 44 str. – 320 SIT.
11. **Peter Štih: Goriški grofje ter njihovi ministeriali in militi v Istri in na Kranjskem.** 1994, 266 str. – 2000 SIT.
12. **Rajko Bratož: Bitka pri Frigidu v izročilu antičnih in srednjeveških avtorjev.** 1994, 48 str. – 400 SIT.
13. **Miha Kosi: Templarji na Slovenskem. Prispevek k reševanju nekaterih vprašanj srednjeveške zgodovine Prekmurja, Bele Krajine in Ljubljane.** 1995, 48 str. – 480 SIT.

14. **Marjeta Keršič Svetel: Češko-slovenski stiki med svetovnima vojnama.** 1996, 88 str. – 800 SIT.
15. **Olga Janša-Zorn: Historično društvo za Kranjsko.** 1996, 320 str. – 4000 SIT.
16. **Tamara Griesser Pečar France Martin Dolinar: Rožmanov proces.** 1996, 317 str. – 4000 SIT.
17. **Andrej Pleterski: Mitska stvarnost koroških knežjih kamnov.** 1997, 60 str. – 680 SIT.
18. **Rajko Bratož: Grška zgodovina. Kratek pregled s temeljnimi viri in izbrano literaturo.** 1997, 268 str. – pred ponatisom.
19. **Rok Stergar: “Vojski prijazen in zaželen garnizon”: Ljubljanski častniki med prelomom stoletja in prvo svetovno vojno.** 1999, 88 str. – 880 SIT.
20. **Peter Rustja: Med Trstom in Dunajem: Ivan Nabergoj v avstrijskem državnem zboru (1873-1897).** 1999, 336 str. – 2800 SIT.
21. **Herbert Grundmann: Zgodovinopisje v srednjem veku. Zvrsti – obdobja – posebnosti.** Prev. Janez Mlinar. 2000, 84 str. – 1600 SIT.
22. **Ivan Vogrič: Slovenski književniki in 1. svetovna vojna.** 2001, 46 str. – 880 SIT.
23. **Božo Repe: Slovenci v osemdesetih letih.** 2001, 86 str. – 2000 SIT.
24. **Peter Rustja: Otokar Rybář v dunajskem parlamentu. I. del.** 2001, 93 str.

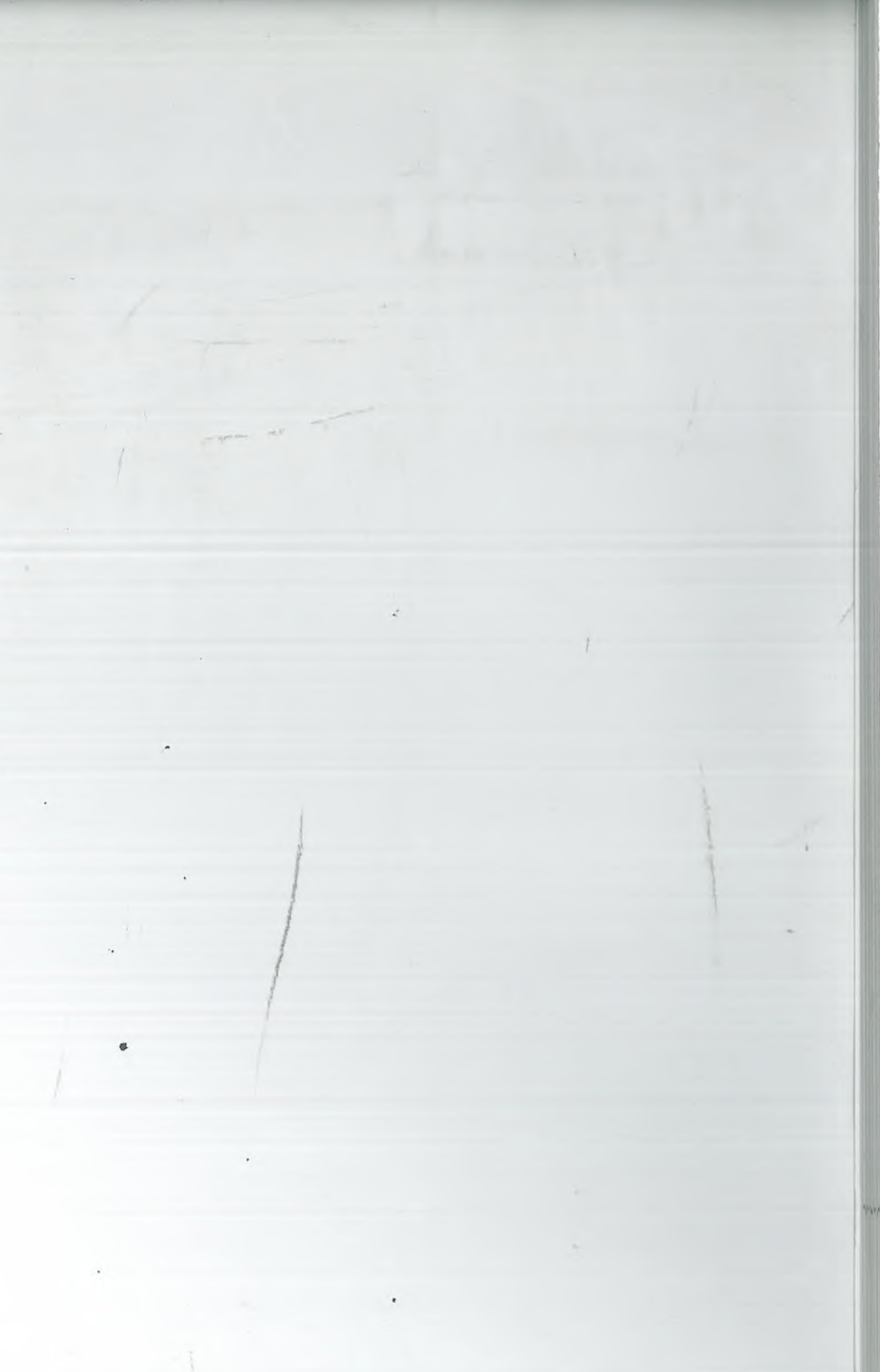
Za celotno zbirko je cena znižana. Članom ZZDS priznavamo 25%, študentom pa 50% dodatnega popusta. Možnost obročnega odplačevanja.

To publikacijo je omogočila tudi
ZADRUŽNA KRAŠKA BANKA

Zgodovinski časopis redno finančno podpirata
Ministrstvo RS za kulturo in
Ministrstvo RS za šolstvo, znanost in šport

S knjigo v dveh delih Otokar Rybář v dunajskem parlamentu se končuje niz "belih priročnikov" Krožka za družbena vprašanja Virgil Šček, posvečen najprej parlamentarnim nastopom primorskih poslancev v italijanskem parlamentu po I. svetovni vojni, nato pa še nastopom tržaških slovenskih poslancev v dunajskem parlamentu pod "staro Avstrijo".

Mlajši tržaški zgodovinar Peter Rustja, ki je za našo knjižno zbirko že uspešno predstavil Ivana Nabergoja in njegovo delo na Dunaju (Med Trstom in Dunajem. Ivan Nabergoj v avstrijskem državnem zboru, 1873-1897), se je v tem delu lotil predstavnika "zlate dobe" tržaških Slovencev, ki se je končala s I. svetovno vojno in z zatiranjem v novi državi.

Prvi del je uvodnega značaja. V njem so uvodna študija akademika prof. dr. Vasilija Melika, avtorjev življenjepis dr. Otokarja Rybáře, vrsta tudi prvič objavljenih fotografij in dokumentov, nekaj avtorjevih uvodnih misli in pa člankov iz Edinosti, ob koncu pa so povzetki celotne izdaje v slovenščini, italijanščini, nemščini in češčini. Tako je knjiga dostopna v širokem srednjeevropskem prostoru, v katerem je deloval dr. Rybář.

V drugi knjigi so Rybářevi parlamentarni govori in vprašanja, kot so jih prinašali Edinost oz. stenografski zapisniki, ter pomenljivejši članki iz Edinosti, ki jih je Peter Rustja, ki gradivo s kratkimi veznimi besedili tudi komentira, izbral za boljše razumevanje problematike.

